

Karlova univerzita

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a literární vědy

Bakalářská práce

Nikola Dlabajová

TVŮRČÍ ÚČAST ŽENY V ČESKÉ LITERÁRNÍ KRITICE.

LITERÁRNĚKRITICKÝ ODKAZ VĚRY LIŠKOVÉ

Creative participation of woman in Czech literary criticism. Literary critical

legacy of Věra Lišková

Praha 2015

Vedoucí práce: doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem následující bakalářskou práci vypracovala samostatně, veškeré použité prameny jsem citovala a uvedla v seznamu literatury. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Podpis autorky práce

Poděkování

Děkuji paní doc. Mgr. Libuši Heczkové, PhD. za odbornou pomoc, vstřícnost a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž děkuji Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví za zpřístupnění materiálů.

Abstrakt

Bakalářská práce mapuje život a práci Věry Liškové. Hlavními zdroji jsou dobové prameny – kritiky a studie Liškové. Větší pozornost je soustředěna na její chápání moderního románu a tradici českých spisovatelek. Texty jsou okomentovány v souvislostech literárních dějin Arna Nováka a dobových teorií o žánru románu.

Klíčová slova: Věra Lišková-Traubová, literární kritika, Arne Novák, román, české spisovatelky.

Abstract

This bachelor thesis covers life and work of Věra Lišková. Critiques and studies of Věra Lišková are the main sources. It focuses on her conception of modern novel and tradition of Czech female authors. The texts are annotated and connected with interpretation of Czech literary history of Arne Novák and modern theories of novel as a genre.

Key words: Věra Lišková-Traubová, literary criticism, Arne Novák, novel, Czech female authors

1. Obsah

1.	ÚVOD.....	7
2.	ŽIVOTNÍ CESTA VĚRY LIŠKOVÉ.....	9
2.1	VĚRA LIŠKOVÁ JAKO STUDENTKA.....	16
3.	PRÁCE VĚRY LIŠKOVÉ	19
3.1	KRITIKY V <i>LIDOVÝCH NOVINÁCH</i>	19
3.2	KAPITOLA O ROMÁNU.....	20
3.2.1	KLASICKÝ ROMÁN.....	20
3.2.2	POČÁTKY ROMÁNU V ČESKÉ LITERATUŘE PODLE ARNA NOVÁKA.....	21
3.2.3	DVĚ TEORIE ROMÁNU MEZI LETY 1914 a 1941.....	23
3.2.4	ROMÁN VE TŘICÁTÝCH LETECH	25
3.2.5	ROMÁN PODLE VĚRY LIŠKOVÉ	26
3.3	SPISOVATELKY	31
3.3.1	TRADICE ŽEN V ČESKÉ LITERATUŘE.....	32
3.3.2	ARNE NOVÁK A VĚRA LIŠKOVÁ O KAROLINĚ SVĚTLÉ	33
4.	ZÁVĚR	36
5.	SEZNAM LITERATURY	38
6.	PŘÍLOHA	46

1. ÚVOD

Věra Lišková (1909-1944) byla literární kritička. Její články a studie jsou sebrané do knihy *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové*, kterou vydali v nakladatelství Melantrich její kolegové a přátelé Milada Součkové a Bohuslav Havránek po tragické smrti Liškové půl roku před koncem druhé světové války.

Kromě této knížky nalezneme její kritiky v *Lidových novinách*, studie ve *Slově a Slovesnosti*, dva texty ve sbornících věnovaných Arnu Novákovi a po jednom textu v časopisech *Naše doba*, *Panorama* a v *Almanachu Kmene*. Některé osobní dokumenty Věry Liškové jsou uchovány v archivech. Vlastní curriculum vitae, posudky diplomové práce a disertace, zápisy z rigoróza a další dokumenty týkající se studia jsou uloženy v Archivu Masarykovy univerzity v Brně. V knihovně Filozofické fakulty Masarykovy univerzity je k dispozici diplomová a dizertační práce. Vlastní písemná pozůstalost Věry Liškové je v Literárním archivu Památníku národního písemnictví rozeseta ve fondech adresátů: Josefa Hory, Josefa Vojtěcha Sedláka, Karla Sezimy a Václava Černého nebo ve fondech osob, kterých se korespondence týkala: Hugo Trauba a Simonetty Buonaccini.

Co se týče literárně historických příruček, monografií nebo studií, v *Lexikonu české literatury* je medailon Věry Liškové vyextrahovaný z doslovů v *Posmrtném odlitku*, v *Dějínách nové moderny 2* je v kapitole roku 1934 (*Ženské*) *tělo zdravé, invalidní, mizející a plodné* zmíněna jako jedna z mladé generace redaktorek, novinářek a kritiček, vedle Flory Kleinschnitzové nebo Kláry Pražákové.¹ V knize Vladimíra Papouška o české literatuře v americkém exilu *Trojí samota ve velké zemi* je Lišková zmíněna v jedné větě jako kritička, která považovala tvorbu Milady Součkové za novátorskou. Tak se najde ještě několik zmínek.

Záměrem této bakalářské práce je shrnutí životopisných údajů kritičky a představení její práce. Ze studia archiválií v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a v archivu Masarykovy univerzity vplynuly některé nové poznatky, zejména o vztazích Věry Liškové k jiným kritikům a k lidem, spjatými s literaturou. Součástí bakalářské práce je bibliografie kritičky.

Za úvod je řazena kapitola o životě Věry Liškové: z jakého prostředí pocházela, jaký byl její život po studiu a především jak se vyvíjela její práce a v jakých vztazích byla s jinými literárními kritiky a lidmi, spjatými s literaturou. Tato část obsahuje také podkapitolu o Liš-

¹ V době, kterou *Dějiny nové moderny 2* zabírají, 1924 – 1934, ještě Věra Lišková nikam nepřispívala, do *Lidových novin* začala psát referáty až v roce 1935.

kové jako studentce a možnostech dívek, dospívajících v první třetině dvacátého století, studovat na gymnáziu. Je do práce zařazena jednak proto, aby bylo objasněno, proč Bohuslav Havránek píše, že Lišková se na gymnázium dostala „skoro náhodou“ (HAVRÁNEK 1945: 183), jednak proto, že Lišková sama často na svou roli studentky upomínala, hlavně články věnovanými profesoru Arnu Novákovi. V následujících třech kapitolách jsou více či méně rozebrány texty Věry Liškové: kritiky v *Lidových novinách*, studie o proměně žánru románu psané na okraj českých próz počátku čtyřicátých let a články a studie o českých spisovatelkách.

O moderním románu, přesněji o proměně žánru uvažujeme ve srovnání s historií českého románu podle Arna Nováka a připomenuty jsou dvě studie o románu autorů Georga Lukáče a Michaila Bachtina. Teorie románu a Epos a román jsou vybrány proto, že románu připisují vlastnosti neustále se měnit a být v kontaktu s realitou, stejně jako Lišková popisovala román, jehož přestavba by oslovila čtenáře v moderní době, kdy klasický román byl již němý. Stejně tak ale mohla být v bakalářské práci na příkladech prozaických děl přelomu třicátých a čtyřicátých let popsána krize a zároveň expanze románu v české literatuře. V kapitole o spisovatelkách je opět upozorněno na Arna Novák, tentokrát jeho pohled na Karolinu Světlou.

2. ŽIVOTNÍ CESTA VĚRY LIŠKOVÉ

Věra Lišková se narodila 19. října 1909² ve Švábenicích na Vyškovsku, odkud pocházela její matka Růžena, dívčím jménem Pořízková³. Její otec Stanislav Liška⁴ byl úředník – revizent Ústředního svazu českých hospodářských společenstev v Brně a po roce 1920 podnikatel s nábytkem. Rodina se později ze Švábenic přestěhovala do domu v Poděbradově 139 v Brně – Králově poli. Tam také Věra Lišková začala chodit na gymnázium. Roku 1920 se „skoro náhodou“, píše Bohuslav Havránek⁵, dostala na České státní reformní reálné gymnázium a 1. června 1928 odmaturovala. Po maturitě strávila několik měsíců od léta do konce roku 1928 v Paříži.⁶

Od školního roku 1928/1929 studovala na filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Věnovala se především moderní literatuře české a francouzské. Pracovala v literárních seminářích prof. Prokopa M. Haškovce a především prof. Arna Nováka. Ve svém vlastním curriculum vitae k připuštění k rigorózní zkoušce píše, že studovala zejména spisovatele moderní francouzské literatury Moréase, Duhamela, Cocteau. V české literatuře měla zájem v prozaické tvorbě Antonína Sovy, jíž věnovala hojně písemných prací, které konala v literárním semináři Arna Nováka. Toto téma shrnula do domácí práce ke státní zkoušce pro učitelství českoslovenštiny: „Románová tvorba Antonína Sovy a její poměr k lyrickému dílu básníkovu“ a později ho ještě rozpracovala k diplomové práci – „Studie o próze Ant. Sovy. Se zřetelem k vývoji básnického vývoje“. Státní zkoušku z francouzštiny a zkoušky pro učitelství na středních školách v Brně vykonala v na přelomu listopadu a prosince 1933 a rigorózum z dějin moderních literatur a francouzské filologie a povinně z filozofie splnila v červnu 1934.⁷

² Rok 1909 je údaj z matriky. V některých textech, na příklad v rozloučení „Za Věrou Liškovou“ Bohuslava Havrána v *Posmrtném odlitku z prací Věry Liškové* je chybně uveden rok 1910.

³ * 16.11.1885 Švábenice, dcera Františka Pořízka, zemědělského dělníka a později hostinského ve Švábenicích

⁴ * 28.4.1880 Bojkovice. Po roce 1920 spolumajitel, od roku 1922 majitel firmy „Dřevoobráběcí průmysl Svoboda a spol., spol. s r. o.“

⁵ Havránek, Bohuslav: *Za Věrou Liškovou. Posmrtný odlietek z prací Věry Liškové*. Praha: 1945, s. 183.

⁶ O cestě do Francie píše v doslovu *Za Věrou Liškovou* Bohuslav Havránek.

⁷ Během dvouhodinového rigoróza z dějin moderních literatur a z románské filologie ji zkoušeli 13. 6. 1934 Arne Novák, Frank Wollman a Prokop M. Haškovec. Jedn hodinové rigorózum z filozofie splnila 16. 6. 1934 u zkoušejících sociologa Inocence Arnošta Bláhy a psychologa Mihajlo Rostohara.

Při studiu na vysoké škole poznala svého budoucího manžela Jiřího Trauba, který roku 1931 vystudoval na právnické fakultě Masarykovy univerzity a poté pracoval jako advokátní koncipient. Svatbu měli 4. srpna 1934 v kostele Nejsvětější Trojice v Brně – Králově poli a od té doby Věra Lišková. Od té doby používala příjmení Traubová-Lišková, i když své kritiky a studie takto podepisovala jen do listopadu 1938, poté opět jen svým dívčím příjmením Lišková. Její tchán Hugo Traub byl historik a veřejně činná osobnost. Učil na II. českém reálném gymnáziu v Brně a byl docentem historie na brněnské technice. Věnoval se hlavně politickým dějinám 19. století, událostem roku 1848 na Moravě, zpracoval řadu monografií významných českých politiků (např. F. L. Riegera). Byl oceňován nejen jako pilný historický badatel a učitel, ale také jako výborný řečník. Od roku 1928 byl členem Sokola Brno I., zde i na jiných místech přednášel při různých příležitostech. Po Hugo Traubovi byla po válce pojmenována brněnská ulice – Traubova, předtím Hutterova.

Na podzim 1934 se novomanželé přestěhovali. V dopise J. V. Sedlákovu datovaném 29. listopadu 1934, v němž Lišková objednáva Sedlákovu knihu *O díle básnickém*, uvádí již novou adresu v Brně – Žabovřeskách – Březinova 44a. Z tohoto roku kromě zmíněného korespondenčního lístku nemáme o životě Věry Liškové žádné zprávy.

Až v létě 1935 se znovu začíná věnovat literatuře. Nastává pětileté období její kritické práce v *Lidových novinách*. Pozici redaktora rubriky „Literární pondělí“ v té době zastával Arne Novák. Ten si vybíral okruh referentů ze svých studentů a studentek⁸. Ze studentky a obdivovaného profesora se tak stali kolegové. Do 43. ročníku *Lidových novin* přispěla Lišková jen třikrát: 14. 7. o monografii Boženy Benešové, jejíž autorkou byla Marie Pujmanová, 15. září o románu čínského spisovatele Hai Šang Šuo Mong Jen *Slečna Gang, čínská dívka dneška* a 16. prosince o nových povídkách Viktora Dyka *Povídky Emila Šarocho*. Mimo to ale v jiných periodících publikovala dvě rozsáhlé recenze poezie mladých autorů: v *Almanachu Kmene* referovala o knihách básní Rudolfa Těsnohlídka *Den* a *Rozbitý stůl* a v *Naší době* srovnala dvě lyrické básničky – Jarmilu Urbánkovou a Simonettu Buonaccini.

Od následujícího roku 1936 vedl kulturní rubriku *Lidových novin* Václav Černý, který měl Nováka nahradit a rubriku omladit. Nové směřování měl v úmyslu proměnit tím, že měl psát on sám nejvíc, přidělováním jednotlivých referátů podle vlastního uvážení a v neposlední řadě omezením referentské účasti „arnovců“. (ČERNÝ 1994: 335). Většina bývalých žáků

⁸Dost kriticky se k Novákovým svěřencům, tak řečeným „arnovcům“, vyjadřoval Václav Černý, který rubriku převzal roku 1936 právě po Arnu Novákovi.

Arna Nováka – Benjamin Jedlička, Rajmund Habřina, Vladimír Stupka, Julius Heidenreich – ale referenty zůstala. Ani na referátech Věry Liškové se změna vedení neodrazila. V následujícím roce zpravila čtenáře o čtrnácti nových knihách, kromě *Ivova románu* Antonína Sovy se jednalo o překladovou literaturu – pro příklad *Dvačtyřicátá rovnoběžka* Johna Dose Passose, *Matčín osud* a *Rozdělený dům* Pearl S. Buckové nebo *Pán domu* Radclyffe Hallové.

V květnu 1937 oslovila v dopise⁹ Josefa Horu v záležitosti nového svazku edice „Postavy a díla“¹⁰ komunikaci zprostředkoval Arne Novák, který do edice do roku 1937 dodal knihu o Viktoru Dykovi, Lišková navíc sama píše, že se na Horu obrátila „na základě korespondence, již jste vyměnil s p. prof. Novákem (...)“¹¹. Lišková měla zájem o dvě nejmenované autorky, obě ale již byly zabrány, a tak si vybrala Růženu Svobodovou, „která by se jistě hodila do rámce Postav a díla, již jako učitelka a příklad všech našich významných současných spisovatel.“¹¹ Není již možné dohledat, které dvě spisovatelky byly v zájmu Liškové pro tuto edici, jako třetí svazek v roce 1935 vyšel medailon o Boženě Benešové z pera Marie Pujmanové a Benešová zůstala jedinou spisovatelkou v historii edice Postavy a díla. Je ale zřejmé, že Liškovou fascinovala spíše ženská tradice v literatuře než postava Růženy Svobodové, která nepatřila mezi její oblíbené spisovatelky.¹²

⁹Jeden dopis z roku 1937 ve fondu Josefa Hory, č. inv. 1841, př. č. 91/67, LA PNP

¹⁰Edici Postavy a díla vedl Josef Hora, vycházela mezi lety 1935 a 1940 v nakladatelství Fr. Borový. Sestávala z drobných monografií: Karel Čapek: *Mlčení s T. G. Masarykem* (1935), Marie Pujmanová: *Božena Benešová* (1935), Josef Hora: *Karel Toman* (1935), Bedřich Václavěk: *St. K. Neumann : 1875 – 1935* (1935), Otokar Fischer: *Šaldovo češství : Poznámky a citáty* (1936), Václav Černý: *Karel Čapek* (1936), A. M. Piša: *Proletářská poezie* (1936), František Kovárna: *K. M. Čapek-Chod* (1936), Arne Novák: *Viktor Dyk* (1936), Ferdinand Pujman: *Jindřich Vodák* (1936), František Götz: *Český román po válce* (1936), Ladislav Kratochvíl: *Wolker a Nezval : dvojí sloh genrace* (1936), Josef Knap: *Fráňa Šrámek* (1937), Vítězslav Nezval: *Josef Čapek* (1937), Andrej Mráz: *Povojnový slovenský román* (1938), Arne Novák: *Ruchovci a lumírovci v bojích proti křivdě a za právo* (1938), Albert Pražák: *Duchová podstata slovenské slovesnoti* (1938), Zdeněk Kalista: *Bohuslav Balbín* (1939), Julius Heidenreich: *Arne Novák : cesta k osobnosti* (1940), Albert Pražák: *Forerstrovo slovesné umění* (1940). Stejnomená edice vycházela po druhé světové válce v nakladatelství Československý spisovatel.

¹¹LA PNP, f. Josefa Hory, Korespondence přijatá, Věra Lišková-Traubová Josefu Horovi

¹²V příspěvku *K typologii románu psychologického (In margine Hanušových románů)* hodnotí frázovitost a stylizovanost jako „opožděné a zbanalizované růženosvobodovství“.

Ještě jednou se v tomto roce zmínila o práci na studii o českých současných spisovatelkách, a to 4. října 1937 v odpovědi¹³ na záznam Julia Bučana, manžela zesnulé Simonetty Buonaccini. Bučan jí pravděpodobně v reakci na studii „Dva ženské zjevy v naší lyrice“ o Buonaccini a Jarmile Urbánkové poslal balíček s rukopisy básničky¹⁴. Lišková odpověděla s díky za „milé překvapení“ a vyjádřila víru v zařazení lyrické básničky do studie o spisovatelkách, kterou chystala.¹⁵

První otištěná kritika Věry Liškové v roce 1938 – 31. ledna – byla s titulem „Román na ruby“ a měla efekt na život kritičky i spisovatelky Milady Součkové. Kritika, přestože vyšla relativně pozdě po vydání *Amor a Psyché* (1937), vynikla v záplavě spíše negativních, tendenčních ohlasů, v nichž navíc většina recenzentů přiznala, že románu neporozuměla.

Součková na tento moment vzpomněla v doslovu k *Posmrtnému odlitku z prací Věry Liškové*:

„Pamatuji se a vzpomínám na ten zimní den, kdy jsem šla odpoledne – bylo ještě světlo – po nábřeží a myslila se šťastnými pocity na mně neznámou Věru Liškovou. Ne snad proto, že o mně napsala několik pochvalných řádek, ale proto, že to byla moje první kritika, která se neobírala mou prací jen obvyklými otřepanými frázemi. Byla jsem jí za to vděčná a napsala jsem jí to. A tak mezi námi vznikla korespondence, které jsme trochu ironicky říkaly „literární“.“ (Součková, 1945)

Tato korespondence dvou pozoruhodných žen se pravděpodobně nedochovala. Literární pozůstalost po Liškové neexistuje. Fond Milady Součkové v Literárním archivu Památníku národního písemnictví dosud není zpracován a navíc Součková, která po válce pracovala jako kulturní atašé ve Spojených státech, se po únorovém převratu rozhodla tam zůstat. Rukopisy, zanechané v bytě na pražském Újezdě, si nechala do New Yorku poslat Jiřinou Haukovou a Jindřichem Chalupěckým. (HAUKOVÁ 1996 : 112)

¹³Dopis z 4. října 1937, LA PNP, f. Simonetty Buonaccini, Korespondence přijatá, Věra Traubová-Lišková Juliu Bučanovi

¹⁴Jednalo se o sbírku *Sirenin oca : verše 1921 – 1935*, vydané v Praze v Družstevní práci, 1937

¹⁵Studii o spisovatelkách ale v nejbližší době nepublikovala, až v roce 1940 v souboru prací bývalých studentů a kolegů Arna Nováka *Strážce tradice (Arnu Novákovi na památku)*, kde zveřejnila stať „Tvůrčí účast ženy v českém písemnictví“.

Rok 1940, kdy začala přispívat do *Slova a Slovesnosti*, byl zlomem v její práci, po němž dává ve svých textech větší prostor teorii a historii románu. Zároveň ale od předchozího roku a od zřízení Protektorátu Čechy a Morava pro Věru Liškovou osobně nastalo tragické období. Již v dubnu 1939 byl její tchán Hugo Traub z rasových důvodů propuštěn z místa profesora na II. brněnské reálce, poté 26. listopadu zemřel Arne Novák. V následujícím roce bylo zakázáno provozovat advokátní činnost jejímu manželu Jiřímu. V prosinci 1941 začaly být vypravovány transporty židovských obyvatel Brna do Terezína a v šestém z nich, 29. března 1942, odjeli také Hugo a Ella Traubovi. O měsíc později 27. 4. byli transportováni do ghetta v Izbi-ci, kde oba v létě nebo na podzim 1942 zahynuli. Věra Lišková s manželem byli pronásledováni pro Traubův rasový původ a někdy mezi lety 1940 a 1944 byli přestěhováni do činžovního domu v brněnské ulici Na Ponávce.

Spolupráci s Lidovými novinami pravděpodobně ukončila Lišková sama. Nasvědčuje tomu dopis z počátku roku 1940, v němž se obrátila na Václava Černého, již ne jako na vedoucího redaktora kritické rubriky *Lidových novin*, ale jako na redaktora *Kritického měsíčníku*. Nabízí Černému na začátku nového ročníku spolupráci a slibuje poslat kratší studii o idyle a idyličnosti v díle Karoliny Světlé, která by se podle ní hodila k 110. výročí narození spisovatelky. Mimo to prosí Černého, aby na ni pamatoval při přidělování referátů o knižních novinách. Tato nabídka ale nebyla přijata, v *Kritickém měsíčníku* nevyšel jediný text Liškové. Přispívala tedy ještě do srpna toho roku do *Lidových novin* – kromě kritik také glosami, poznámkami, polemikou a jinými útvary, vhodnými spíše do odborného časopisu. Polemizuje zde na příklad s článkem Oldřicha Králíka o Vítězslavu Hálkovi nebo glosuje studii Jana Mukařovského „Estetika jazyka“, publikovanou ve *Slově a slovesnosti*. Právě mezi jejími příspěvy se v této době zařadila.

Ve *Slově a slovesnosti* našla Věra Lišková prostor pro odborné psaní a rozvinula své možnosti. Za čtyři ročníky spolupráce, do roku 1943, v tomto vědeckém časopise uveřejnila sedm studií. Stejně jako v *Lidových novinách* se věnovala novým knižním titulům nebo edicím, ale velký rozsah jí umožňuje rozšířit zorné pole z daného titulu na základní znaky toho kterého žánru, na jeho historii nebo jeho představitele ve světové literatuře. Také jsou v těchto studiích více zřejmé její dva zájmy: jednak teorie a historie románu, jeho proměny a typy v české i světové literatuře, jednak tradice spisovatelek v české literatuře. Obojí se protnul v postavě naší, po Boženě Němcové, druhé velké spisovatelce a zároveň osobnosti, která stála u zrodu českého románu, – Karolině Světlé. V roce 1940 vyšel v nakladatelství Družstevní prá-

ce výbor¹⁶ povídek Karoliny Světlé, uspořádaný Věrou Liškovou, která jej doplnila doslovem „Umělecká osobnost Karoliny Světlé“. Několik dalších jejích studií o spisovatelkách a především obsáhlá, shrnující práce *Tvůrčí účast ženy v českém písemnictví* vyšly ve sbornících věnovaných zesnulému Arnu Novákovi „Strážce tradice. Arnu Novákovi na památku“ a „Morava Arnu Novákovi“.

Doslov ke knize povídek Karoliny Světlé zaujal Karla Sezimu, který s Věrou Liškovou navázal „dosti srdečnou“, byť krátkou korespondenci. Sezima v té době projektoval edici monografií českých spisovatelů „Kritická knihovna“ a v dopise nabídl „kritizující strukturalistce“ a „bývalé nejnadanější žačce Arna Nováka“ (SEZIMA 1946: 381) možnost přispět knihou o Karolině Světlé. Lišková nabídku spolupráce nadšeně přijala, i když téma zakladatelky venkovského románu, kterým se zabývala dva roky předtím, ve své práci uzavřela a nechtěla se jím prozatím znovu zabývat. Místo toho přišla s návrhem Sezimou ještě vítanějším. Měla to být „Kniha o románu“, která by obsahovala shrnující studie o proměnách románových složek a tvarů, charakteristiky tvorby románových klasiků 19. století i velkých moderních romanopisců André Gida nebo Jamese Joyce. Alespoň jedna kapitola měla být věnována českému románu. Lišková v dopise ještě doplňuje několik knih, o jejichž překladu a vydání by se dalo uvažovat. Vycházejí většinou z francouzské literární kritiky, o níž psala státní práci ke zkoušce pro učitelství francouzštiny. Upozorňuje Sezimu na „vtipnou Thibaudetovu causerie“ *Fyziologie kritiky a Diltheyovu studii Das Erlebnis und die Dichtung* (Lessing, Goethe, Novalis, Hölderlin). Z dalšího dopisu ze 7. května 1942 vyplývá, že Karel Sezima chtěl edici rozšířit také memoárovou literaturu. Lišková totiž navrhuje znovu vydat „rozkošné a velmi málo známé“ *Upomínky a Z literárního soukromí* Karoliny Světlé, doprovázené odbornými historickými poznámkami a úvodem, nebo doslovem. Z edice ani jeden plánovaný svazek nevyšel, ať již byla důvodem válka nebo úmrtí Karla Sezimy v roce 1949.

Roku 1944 zažilo Brno tři letecké nálety spojeneckých armád: 25. srpna, 20. listopadu a 19. prosince. Nejničivější bombardování bylo 20. listopadu, kdy Američané ve třech vlnách (11:43, 11:48 a 12:05 hodin) svrhli na centrum města cca 2500 pum. Šlo o náhradní shození bomb místo původního cíle v Polsku. Zahynulo 578 osob a na 6000 osob zůstalo bez střechy nad hlavou. Jednou ze zahynuvších byla i Věra Lišková. Její život byl tragicky ukončen v pouhých pětatřiceti letech, v době, kdy její nejnadanější práce měly teprve přijít. Pohřbena v

¹⁶Světlá, Karolina: *Povídky*. (ed.) Věra Lišková. Praha: Družstevní práce, 1940

sutinách domu na brněnské Ponávce zůstala i první velká práce Liškové o epice Julia Zeyera a rozepsaná kritika Schulzova románu *Kámen a bolest*. (HAVRÁNEK 1945: 185–186)

Nekrolog za Věrou Liškovou v *Lidových novinách* napsal Bohuslav Havránek, spoluzakladatel Pražského lingvistického kroužku a profesor srovnávací slovanské lingvistiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, o rok později ještě na Věru Liškovou vzpomenuť Josef Hrabák, její o dva roky mladší spolužák z filozofické fakulty. Bohuslav Havránek spolu s Miladou Součkovou na památku sebrali články publikované ve *Slově a Slovesnosti*, několik studií z jiných časopisů a sborníků a pár kritik z *Lidových novin* do knihy *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové*. Doplnili je oba vzpomínkou a úvod napsal Jan Mukařovský.

Vzpomínky Havránka, Součkové a Hrabáka jsou cenné mimo jiné proto, že doplňují obraz Věry Liškové, která se v kritikách vyjadřuje velmi sebejistě, bystře a často ironicky. „Literární korespondence“, jak ji nazývaly samy Součková s Liškovou, obsahovala zmínky o osobním životě obou žen jen zřídka, až po letech si vyměnily fotografie, aby alespoň věděly, jak ta druhá vypadá. (SOUČKOVÁ 1945: 187) Součková i Havránek zmiňují její lásku ke zvířatům a přírodě: „Věra Lišková mi jen nemohla odpustit, že nemám ráda zvířata a že jsem ve své „Škole povídek“, kde jsou povídky všeho druhu, nenapsala také povídku o zvířatech a nemohla pochopit, proč jsem i na fotografii taková „smutná“.“ (SOUČKOVÁ 1945: 187–188)

„Věra Lišková byla mladá a krásná; slovácký temperament zmírňovaný městským prostředím spojovala s francouzskou vnější formou, ale měla upřímně ráda i zvířata a prostý horský venkov.“ (HAVRÁNEK 1945: 186)

Ti, kteří ji znali i osobně, píšou o jejím temperamentu a šťastném životě, který vedla do války, i o statečnosti, jakou projevovala za okupace. „Lišková měla krásné mládí. Byla doslova dítětem Štěstěny, nadaným stejně půvaby těla jako půvaby ducha (...)“ (HRABÁK 1946: 148)

„Vedla do války příjemný život sebedůvěřivého jedináčka doma i pak v šťastném sňatku s jemným a kultivovaným mužem. Milovala vášnivě život ve všech jeho formách a chtěla i znala ho užívat. Avšak s vášní a temperamentem dovedla také pracovat a nezpronevěřila se ani na okamžik lidským povinnostem, aby se vyhnula těžkostem doby; vyspěla s ní; s humo-

rem a ironií se vyrovnávala s jejími obtížemi a neztrácela nikdy mysl a vždy pevně věřila v náš i svůj dobrý úděl v budoucnu.“ (HAVRÁNEK 1945: 186)

„Ale přišla doba okupace a ta ji vytrhla z buržoazního prostředí a ukázala jí život z jiné stránky, než z jaké jej znala dříve. (...) To znamenalo konec estetického rozkošnictví a Věra Lišková nyní dokázala, že dovede být i ženou statečnou a že je odhodlána nést břímě až ke konci.“ (HRABÁK 1946: 148)

2.1 VĚRA LIŠKOVÁ JAKO STUDENTKA

Věra Lišková se narodila do přelomu generací žen, po němž již bylo pro dívky zajištěn rovný přístup ke vzdělání. Po převratu 28. října 1918 vzniklo mnoho středních škol, což mohlo být pro dívky, nastupující na střední školu kolem roku 1920, výhodou. Na reálném gymnáziu¹⁷ v Brně – Králově Poli studovala od roku 1920 ve třídě společně s chlapci, ale ve vzpomínce jiné vzdělané Moravanky Flory Kleinschnitzové na studium na uherskobrodské reálce můžeme připomenout, že plná koedukace byla pouhých dvanáct let před nástupem Věry Liškové na gymnázium polem bojů a vyjednávání: „Rozhodli se požádat, aby jejich dcery byly přípuštěny na reálku jako privatistky. Tehdejší ředitel ústavu, František Straširybka, vzácný učitel a vzácný člověk, neměl námitek, a přízniv byl této myšlence i profesorský sbor. Ale vzniklo pozdvižení v městě – rozhořčení pro tu chystající se mravní zkázu bylo veliké a vybíjelo se nevybíravě v místním tisku. Vyvrcholilo to návrhem, aby při reálce zřídili hned porodnici anebo tam zaměstnali i porodní asistentky – a byly z toho hněvy a roztržky mezi spřátelenými rodinami.“ (KLEINSCHNITZOVÁ 1930: 126–127) Zásluhou profesorů a rodin mohly dívky v září 1908 nastoupit, byť jejich vyučování nemělo probíhat na stejné úrovni jako u chlapců. „Podle rozhodnutí zemského výboru moravského to studování ovšem mělo býti jen zcela trpným nasloucháním při vyučování povinným předmětům. A byla pro nás nařízena přísná klausura v přestávkách, aby studenti neutrpěli úhony mravní. Z jakéhosi záhadného důvodu bylo mravní nebezpečí i v návštěvě nepovinných předmětů – byly jsme vyloučeny ze zpěvu, těsnopisu a praktických cvičení chemických. Na štěstí pro nás však měl náš profesorský sbor pramálo pochopení pro smysl těchto nařízení. Zvláštní místnost, kde jsme bývaly před hodinami, jsme dostaly – „kabinet pro modely“ se stal útlukem „modelů“ živých. Ale nařízení o

¹⁷Státní reformní reálné gymnázium v Brně – Králově Poli vzniklo následkem 28. října 1918 jako pobočka prvního reálného gymnázia v Brně. Aktivováno bylo 16. února 1920 otevřením tří tříd a 6. srpna 1920 bylo osamostatněno jako nové státní reálné gymnázium. Mezi lety 1918 a 1920 byly v Brně otevřeny tři nová gymnázia – v Králově Poli, v Husovicích a čtvrtá reálka umístěna zpočátku provizorně na Cejlu byla ústavem pro vnitřní Brno.

trpné naší účasti na vyučování zůstalo od první chvíle na papíře – byly jsme vyvolávány jako naši kolegové, sdílely jsme s nimi slasti i strasti studentské a předepsané pololetní zkoušky byly téměř jen formalitou.“ (KLEINSCHNITZOVÁ 1930: 127–128) Uherskobrodským privatistkám bylo studium o půl roku později zakázáno, na jaře 1909 odhlasoval Moravský zemský výbor naprostý zákaz hospitování dívek na zemských reálkách. Reakce však na sebe nenechala dlouho čekat, nastala čilá korespondence mezi otci studentek, řediteli moravských středních škol, konaly se přednášky, dokonce uherskobrodské studentky ponouknuty profesorem češtiny napsaly článek o do Ženské revui a Času o tom, jak na ně zákaz studia působil. Následující hlasování zemského výboru proti studiu dívek na moravských středních školách se podařilo nakonec zvrátit v prospěch dívek právě díky otci Flory Kleinschnitzové a jeho známosti s rytířem Mannerem (KLEINSCHNITZOVÁ 1930: 130). Dívčkám byly určeny do té doby dívčí gymnázia, na příklad pražská Minerva (založena 1890), Dívčí gymnázium na Královských Vinohradech (1905), valašskomeziříčská Střední škola dívčí akademie (1907), Střední škola dívčí akademie v Brně (1908), dívčí reálné gymnázium spolku „Boženy Němcové“ v Pardubicích (1910), dívčí gymnázium v Prostějově (1919). Možnost studovat na gymnáziu rovnocenně s chlapci byla dívkám dána ministerským výnosem z 19. srpna 1919, to ale jen v tom případě, že se dívka nejprve hlásila na dívčí gymnázium, a v něm již nebylo volné místo. To byl zřejmě případ Věry Liškové, jejíž gymnázium nebylo v prvním školním roce fungování naplněno jen chlapci. Úplnou volnost při výběru gymnázia dívky získaly výnosem z 16. června 1921, kdy byla zrušena omezení studia dívek na chlapeckých středních školách. (NEUHOFER 1930: 70)

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity se studentům otevřela v roce 1921, přijato bylo celkem 128 studentů a studentek, z toho 8 studentek v řádném studiu. Počet studujících žen se postupem let zvyšoval, v akademickém roce 1926/1927 již přesáhl počet studentek 100 a Věra Lišková byla v roce 1928/1929 jednou ze 179 studentek nastoupivších do řádného studia (pro srovnání na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v tomto roce studovalo 741 studentek v řádném studiu).

Na Filozofické fakultě se věnovala především české a francouzské moderní literatuře, účastnila se seminářů Prokopa M. Haškovce a Arna Nováka. Z práce v těchto seminářích vzešly její státní diplomové práce *Románová tvorba Ant. Sovy a její poměr k lyrickému dílu básníkovu* a *Les théories récentes de l'art du roman en France (Essai de critique théorique)*. První ze

jmenovaných prací poté rozšířila do disertační práce *Studie o próze Ant. Sovy (se zřetelem k linii básnického vývoje)*.

Pro Věru Liškovou měl při vysokoškolském studiu i v dalším životě zásadní význam profesor Arne Novák. V jejích vzpomínkách vyznívá jako duchem vždy mladý člověk, strhující přednášející a kritický pedagog s vysokými požadavky na studenty. Kdo jej požádal o téma ke státní práci, byl považován na odvážlivce, píše Lišková – sama odvážlivkyně. Věra Lišková se, zdá se, považovala za skutečnou žákyni svého učitele. Rozhodně nebyla z těch „bezduchých dřičů, kteří nechápali vlastní smysl toho, o čem mluvili cizími slovy“, ke kterým Novák cítil odpor, jak píše Lišková v nekrologu profesora¹⁸. Vlastní jí byla také schopnost psát o tématu až do vyčerpání, jak Novák učil a vyžadoval, „sám jsa nejskvělejším ztělesněním nabádavého latinského verše: nil aetum credens, dum quid superesset agendum – nic nevykonals, jestliže nejsi v nitru jist, žes vykonal všechno, co bylo možno“ (LIŠKOVÁ 1939r: 9). Tak na příklad zpravuje Karla Sezimu o rozsahu chystané knihy o románu: „Pokud se týče rozsahu knihy, nemohu přirozeně zatím udat nic určitějšího, myslím však, že při tak nezvykle malém formátu nebyla by rozhodně menší než 300 stran. Jak se znám, bude většina studií asi dost rozsáhlá.“¹⁹

¹⁸ LIŠKOVÁ, Věra: Arne Novák vychovatel. LN 47, 1939, č. 607, str. 9, 3.12.

¹⁹ Dopis Věry Liškové-Traubové Karlu Sezimovi ze 7. 5. 1942, LA PNP, f. Karla Sezimy, Korespondence přijatá.

3. PRÁCE VĚRY LIŠKOVÉ

3.1 KRITIKY V *LIDOVÝCH NOVINÁCH*

Mezi lety 1935 a 1940 vyšlo v Lidových novinách 63 kritik a jiných kratších textů Věry Liškové. V tomto velkém literárním souboru je zbytečné hledat nějaké společné prvky kromě toho, že se většinou jedná o romány. Referáty v Lidových novinách pravděpodobně přiděloval vedoucí rubriky. Jedná se o rozmanité autory z různých světových literatur: americké (Pearl S. Buck, John Dos Passos, Wiliam Faulkner, Louis Bromfield), anglické (Doris Leslie, Radclyffe Hall), francouzské (Fred Bérence, Francis de Croiset), německé (Manfred Hausmann, Annette von Droste-Hülshoff), nizozemské (Anton Coolen, Jef Last), ale třeba i japonské (Tojohiko Kagava) a čínské (Hai Šang Šuo Mong Jen). Co se týče české literatury, recenzovala Lišková s výjimkou několika svazků spisů Antonína Sovy a Dykových spisů, obou v redakci Arna Nováka, pouze spisovatelky. Upozornila několikrát na talent Milady Součkové, psala o dílech zavedených autorek Heleny Malířové a Boženy Benešové i o mladých spisovatelkách Františce Pecháčkové a Haně Klenkové.

V příspěvcích do *Lidových novin* lze sledovat vývoj, který Josef Hrabák zjednodušeně popisuje jako směr od subjektivismu k objektivitě. Z počátku přispívání je kritika spíše impresionistická (na příklad: „Překvapují po horce náladových a bolestně zjitřených mladších prózách určitou suchostí v tónu a nápadnou tlumeností barev – nemají ovšem ani klenutého a průzračného reliefu Pankráce Budecia, s nímž souvisejí nejtěsněji.“) (LIŠKOVÁ 1938j: 3) Odsud míří později ke snaze popsat kompoziční stavbu. Tyto kritiky publikované v roce 1940 a krátce předtím obvykle uvede širším kontextem autora a srovnáním s jinými spisovateli, zařadí je do určité linie. Poté zpravidla popíše výstavbu díla a na základě srovnání poté hodnotí, jak spisovatel dostal svým záměrům, také jestli nahlíží pod povrch věci. Nejvíce ji později ovšem zajímá, jestli jsou všechny síly a kompoziční prvky, které na sebe v díle působí, v součinnosti. Používá při tom v některých případech poměrně technicistní jazyk: „V Amoru a Psyché pohrála si spisovatelka s mechanismem starého románového útvaru, rozložila si jej v kompoziční prvky, posmála se násilnosti a šablonovitosti jeho skladby.“(LIŠKOVÁ 1940m: 4)

Věra Lišková zpravidla referovala o epických dílech, přesněji o románech, jen zřídka o básnických sbírkách. Nejen v tom, jak analyzuje a hodnotí nové knihy, ale i v názvech jejích kritik je zřejmý čím dál větší zájem o tvar románu. Kritiky jsou pojmenované na příklad: „Román – biografie – historie“, „Románová mozaika“, „Román i meditace“, „Pokus o nový ro-

mán rodinný“, „Román aristokratický“, „Generační román v dvojím vydání“, „Dva romány z venkova“, „Román na ruby“. V těchto názvech můžeme sledovat pokus o pojmenování typu románu. Tento zájem Věra Lišková rozvinula ve studiích ve *Slově a slovesnosti* a vyústit měl ve čtyřicátých letech v knihu o románu.

3.2 KAPITOLA O ROMÁNU

„Zajímá mne totiž nyní nade vše struktura výpravné prózy, přeskupování jejích funkčních složek v románu století minulého a současného. Chtěla bych napsat sbírku studií, kterou bych nazvala Kniha o románu nebo Stati o románu nebo nějak podobně. Obsahovala by několik shrnujících studií o proměnách a trvání některých základních románových složek a tvarů (na př. o dobrodružném čili t. zv. čitém románu, o románu historickém a psychologickém) pokusy o charakteristiku tvorby velkých románových klasiků 19. stol., Angličanů, Francouzů a Rusů i velkých romanopisců–novotářů současných (A. Gide, J. Joyce). Ráda bych se také aspoň v jedné kapitole věnovala románu českému.“²⁰

3.2.1 KLASICKÝ ROMÁN

Slovo „román“ pochází z francouzštiny, původně označovalo literární dílo psané národním, lidovým jazykem, lingua romana – románským jazykem, na rozdíl od lingua latina. Velmi obecně označuje rozsáhlý epický žánr, který připouští velkou obsahovou i formální různorodost. Vzniku románu předcházela starověká a orientální výpravná prozaická literatura s tematikou milostnou, dobrodružnou nebo historickou, antická prozaická díla (Héliodóros, Longos, Apuleius). Ve středověku se potom rozvíjí veršované epické skladby, na příklad Tristan a Isolda, Alexandreida, Roman du Brut (1155). Na jejich motivickou tradici navazuje rytířský román, jehož reprezentuje románový cyklus z počátku 16. století Amadís Waleský. Zlomem v dějinách nejen světového románu, ale literatury obecně byl vynález knihtisku. V průběhu svou následujících století vychází anonymní pikareskní román Lazarillo z Tormesu, Rabelaisův Gargantua a Pantagruel, Cevantesův Don Quijote de la Mancha a další. Je příznačné, že se jedná o romány plebejské a pikareskní. V 17. století tato tendence roste v Grimmelshauserově díle Dobrodružný Simplicius Simplicissimus (1669), široké fresce, která nadlouho ovlivnila techniku románového děje. V 18. století se rozvíjí výchovný román a filozofický román (Diderot, Voltaire), v nichž je dominantní ideová koncepce, která má vliv na výběr a seřazení epizod. 18. století přineslo román, vyznačující se zájmem o vnitřní vývoj jedince, jeho citové motivy (Utrpení mladého Werthera 1774, Život a názory blahorodého

²⁰ Dopis Věry Liškové-Traubové Václavu Černému. LA PNP. Fond Václava Černého. Dopis z 26. dubna 1942.

pana Tristama Shandyho – devět dílů vyšlo v letech 1759 – 1767), rozvíjel se také černý, historický a psychologický. Romantismem, jak píše XX ve *Slovníku literární teorie*, se počíná projevovat dvojkolejnost románu, jednak jako žánru zábavného, určeného širokým vrstvám, jednak jako žánru umělecky náročné literatury. V rozšíření románu v tomto smyslu sehrál svou roli realismus a různorodé žánry, jak je realizovali Turgeněv, Balzac, Dickens, Dostojevskij, Tolstoj, se staly vzory.

3.2.2 POČÁTKY ROMÁNU V ČESKÉ LITERATUŘE PODLE ARNA NOVÁKA

V české literatuře datujeme vznik románu až do první poloviny 19. století. Vlna románů se v české literatuře objevila až s generací almanachu Máj (1858). Do té doby autoři historických románů bez přemýšlení nad ideologickou rovinou nebo psychologickým vykreslením přejímali obsah z kronik a i jinak tkvěly v romantismu. Tylovy pokusy o sentimentálně sociální zobrazení světa chudých lidí a jednak o psychologické postižení umělecké bohémy ještě rostly z plytkých novel, jež krotkým vtípem vyprávěly s přeslazenou vlasteneckou a milostnou citlivostí o maloměšťanech doby předbřeznové. Výjimkou byly povídky Boženy Němcové, „moderní ženy“, jež se ale stihla dotknout nových témat jen lehce. Na českou tradici tedy májovci nemohli navázat. Velký vliv měli mladoněmečtí autoři Karl Gutzkow (1811–1878) a Friedrich Spielhagen (1829–1911), překládáni byli francouzští novoromantikové, spojující napínavý děj se sociálními zájmy, George Sandová a Victor Hugo. Zvláštní pozornost nesli polští a ruští romanopisci, Josef Ignác Kraszewski, Ivan Alexandrovič Gončarov a Ivan Sergejevič Turgeněv. Generace, jež nastoupila do české literatury na konci 50. a v průběhu 60. let 19. století náměty brala z moderního života. Životní podmínky různých sociálních, kulturních vrstev a jejich střety autoři zobrazují, jak píše Novák, „podle tehdejších názorů pravidelně způsobem dobrodružným“ (NOVÁK 1936 – 1939 : 540) Dějištěm románů se stalo město, středisko průmyslu, centrum obchodu a zároveň domov dělníků. Přesto rozvrstvení postav a jejich vzájemné vztahy byly ještě čistě romantické. Oblíbeným kompozičním prvkem bylo vytvořit z rodinných a milostných vztahů sociální rozvrstvení, které autoři modelovali pomocí romantických motivů nemanželských dětí, osob tajemného původu nebo záhadných zrádců. (NOVÁK 1936 – 1939: 540) Tendence těchto románů ale bylo čistě moderní: třídní spravedlnost, právo na práci a nezávislost, zrovnoprávnění žen, odpoutání od autority náboženství, volné sebeurčení.

Mezi romány, podnětnými pro jeho další vývoj, staví Novák nejvýše sociální romány Gustava Pflergera Moravského (1833–1875). *Ztracený život* (1862), dotýkající se motivicky života J. V. Friče, první český román z dělnického života *Z malého světa* (1864) a poslední velký Pflergerův román *Paní fabrikantová* (1867, knižně až 1873). Pflerger Moravský je nejen spisovatel přechodu mezi romantismem a realismem, ale především autorem průkopnickým. (NOVÁK 1936 – 1939: 545) Byl prvním, kdo v literatuře nechal nahlédnout na nové sociální poměry, představil svět pražských dělníků a jako jeden z prvních zpodobnil typ revolucionáře z roku 1848. Průkopníky žánru sociálního románu v české literatuře jsou podle Nováka také Jakub Arbes, široce založeným románem z prostředí kartounky Štrajchpudlíci (1880), a Antal Stašek. Stašek, ať už v románu, plném krkonošských horalů, *Nedokončený obraz* (1878) nebo v cyklu *Blouznivci našich hor* (1895), byl jedním z prvních českých spisovatelů, kteří přenesli svůj zájem na lidovou duši. V tom se také stýká s Karolinou Světlou. Světlá, stejně jako další spisovatelky Teréza Nováková, Růžena Svobodová a Božena Benešová, do vývoje české románu silně zasáhly, v tom se shoduje s Věrou Liškovou, která tvrdí, že epický vývoj nesou v české literatuře právě spisovatelky.

Arne Novák byl ovlivněn, co se týče pozornosti ke Karolině Světlé, svou matkou Tereziou Novákovou, která jí věnovala monografii *Karolina Světlá, její život a spisy* (1890). Sám Novák se připojil k analýze díla Karoliny Světlé studií v knize *Myšlenky a spisovatelé* (1914), v níž usiluje o jednotný umělecký a psychologický portrét, v *Podobiznách žen* (1918) rozebral povídku Skalák, Černému Petříčkovi a době autorčina mládí se věnoval v knize esejů *Léta třicátá* (1932) a mimo to jí věnoval dostatek prostoru i ve svých *Přehledných dějinách literatury české*.

Dílem zakladatelky venkovského románu Světlé podle Nováka vrcholí povídkové dílo generace almanachu *Máj*. Světlé tvorba byla stejně jako tvorba jejích generačních druhů ovlivněna dvěma silami: realistickou snahou po vystižení života a liberálně reformních tendencí. Snaha o realismus je přitom vlastností, která učinila díla Světlé, Pflergera-Moravského, Arbesa a jiných i po letech svěží a nesoucí význam. „Čím zájem pro skutečnost byl hlubší, všestrannější, charakternější, tím trvalejší ještě cena děl literárních; proto pražské drobnokresby Nerudy, vesnické povahopisy Hálkovy, ještědské povídky Světlé a maloměstské obrázky Šmilovského posud uchovávají svěžest a význam.“ (NOVÁK 1936 – 1939: 742) Uměleckým vrcholem spisovatelky bylo období mezi lety 1867 – 1878, kdy zpodobňovala Ještěd i starou v Prahu v rozsáhlých románech. Velké ještědské romány vznikly ráz na ráz v sedmiletí 1867 –

1873: *Vesnický román* (1867), *Kříž u potoka* (1868), *Kantůrčice* (1869), *Frantina* (1870), *Nemodlenec* (1873). Každý z těchto románů, které jsou, jak píše Arne Novák, neprávem odvozovány z románů George Sandové, má své přednosti: ve *Vesnickém románu* cení Novák vysoko freskové zjednodušení kresby, *Kříž u potoka* má nejpropracovanější stavbu a nejplnější epický proud, *Kantůrčici* ovládá humor, *Frantina*, soustředěná a jednotná, převyšuje ostatní romány prudkostí spádu děj, *Nemodlenec* jej poutá nábožensko–filozofickým základem. Co se týče románů Karoliny Světlé, Novák zde vidí ještě další možnou malou skupinu, tvořenou románem *Miláček lidu svého* a sbírkami povídek *Tendenční povídky pro náš lid* a *Časové ohlasy*. Těmi se nese soustavná snaha vytvořit lidovou četbu, která by ze základu vlastenectví odpovídala na moderní otázky socialismu, uměleckému kosmopolitismu, germanizace, národního pesimismu a jiné.

3.2.3 DVĚ TEORIE ROMÁNU MEZI LETY 1914 a 1941

Než přistoupíme k románu podle Věry Liškové, je důležité nahlédnout, co je to román. Není tím míněn popis pro něj typických literárních technik, ale spíše kulturní nebo filozofický pohled na něj.²¹ Jaké s sebou román jako žánr nese hodnoty, pro jakého čtenáře je určen, co se s ním děje v době, kdy je na vrcholu a zároveň vstupuje do krize. Takový pohled zprostředkují dva vlivné texty *Teorie románu* a *Epos a román*. Jsou vybrány proto, že akcentují experimentálnost a stavbu románu, stejně jako Věra Lišková, byť každý z různých pozic.

Vlivnou studii *Teorie románu* Lukács postavil, stejně jako Bachtin svou literárněretorickou práci, na vztahu románu a eposu. „Epopej ztvárňuje ze svého hlediska uzavřenou životní totalitu, román hledá v průběhu ztvárňování, jak skrytou totalitu života odhalit a vybudovat.“ (LUKÁCS 1967 : 118) Veškeré trhlíny a propasti, které historická situace nese, jsou do tvoření zahrnuty a ani nemohou být ničím, třeba kompozičními postupy, zakryty. Tímto přístupem se objektivizuje mimo formu románu také psychologie románových hrdinů – jsou hledači.

²¹O tom, že podnět k napsání *Teorie románu* byl také neliterární, a tedy o tom, jak je literatura i literární věda spjata s každodenní realitou, svědčí ukázka z předmluvy knihy *Metafyzika tragédie*: „Podnětem k jejímu napsání byl začátek války 1914 a účinek, jaký měl na levicovou inteligenci poválečný postoj sociální demokracie. (...) V tomto rozpoložení vznikl první náčrtek *Teorie románu*. Původně to měl být řetěz dialogů: skupina mladých lidí se skrývá před válečnou psychózou svého okolí jako vypravěči novel Dekameronu před morem; vedou rozhovory vzájemného porozumění, a pozvolna přejdou k problémům, o nichž se v knize jedná, k výhledu na svět Dostojevského. Po zevrubném promyšlení jsem od tohoto plánu upustil a napsal *Teorii románu* v její dnešní podobě. Vznikla tedy v náladě permanentního zoufalství nad stavem světa.“ (LUKÁCS 1967 : 14)

Doba eposu byla tehdy, když všechno konání bylo smysluplným a zaokrouhleným. Když „svět a já – světlo a oheň – se ostře liší, a přece se navzájem nikdy neodcizí, neboť oheň je duší každého světla a ve světlo se odívá každý oheň.“ (LUKÁCS 1967 : 95) Je to doba totality, kdy činy plně odpovídají duši, protože duše ještě neobjevila propast, která by ji mohla svádět k pádu. „(...) každý čin (je) pouze dobře padnoucím šatem duše.“ (LUKÁCS 1967: 95) V moderní době lidé vynalezli „produktivitu ducha“: pravzory pro nás ztratily samozřejmost, a tak „se naše myšlení ubírá nekonečnou cestou přibližování, jež nebude nikdy ukončeno“ (LUKÁCS 1967 : 99) Náš svět se totiž zvětšil o prostor za kruhem, v němž staří Řekové žili, „toto bohatství ale ruší nosný a pozitivní smysl života: totalitu.“ (LUKÁCS 1967 : 99) V novém světě být člověkem znamená být sám. Pro Lukáče je důležitá dualita světa a člověka. Z cizoty k vnějšímu světu se rodí hrdina románu. Naopak hrdinou epopoje není nikdy individuum, ale společenství. „Román obemyká začátkem a koncem to, co je podstatné, co je totalitou, a vyzdvihuje tím individuum na nekonečnou výši toho, kdo ze svých zážitků musí stvořit celý svět a udržet vytvořené v rovnováze (...)“ (LUKÁCS 1967 : 135) Rozdíl mezi eposem a románem můžeme popsat také jinak: smysl je uložen v zážitku, který do sebe příběh absorbuje a jež vyzraňuje. Tato moc básníka dávat životu smysl a podmaňovat jej, je lyrická, píše Lukács (LUKÁCS 1967 : 112). Je to osobnost básníka, která rozeznává vlastní výklad smyslu: „není to totalita života, co zobrazuje, nýbrž vztah k ní, oceňující či zamítavý postoj básníka (...)“ (LUKÁCS 1967 : 113) „Paradox velké lyriky je v jejím „odhod. Abys získal“: každá tvůrčí subjektivita se stává lyrickou a pouze ona pasivně přijímající, která se pokojně proměňuje v čistý orgán vnímání světa, může se podílet na milosti, jakou je zjevení celku.“ (LUKÁCS 1967 : 113)

Ruský literární teoretik Michail Bachtin napsal v roce 1941 esej *Epos a román (O metodologii zkoumání románu)*. Je to literárněvědný text o vztahu těchto dvou druhů, respektive o vztahu mezi literárním druhem a žánrem, ale jeho pojetí románu můžeme ztotožnit s moderním románem.

Rozdíl mezi eposem a románem je v Bachtinově studii založen na několika vlastnostech. Je to vlastnost vzdálenosti, možnost kontaktu, schopnost smíchu a vědomí relativity.

Jejich rozdílnost má původ v rozdílnosti funkcí. Epos sloužil vždy k vyprávění o minulosti, o otcích zakladatelích, národních hrdínech, o těch prvních a nejlepších osobách. Forma, struktura eposu jsou ukončené, nemůžeme je přehodnotit, znovu promyslet, je nenávratná a

idealizovaná. Absolutní minulost je specifická hodnoticí kategorií. Všechno, co se odehrálo v minulosti, je dobré – začátky, zakladatelé, předci, to co předcházelo. Všechny dobré se odehrává jenom v minulosti. Protože všechno v minulosti je definitivní, ukončené (to, co se stalo, se stalo přesně takto), z minulosti můžeme vyjmout cokoli. Také postavy jsou uzavřené a jednoznačné, protože dozvědět se o nich z eposu máme to, co je řečeno a nic víc. Tato absolutně pojatá minulost je komplexní, konzistentní, bez umělecké naivity a také je zvláště hodnoticí kategorií, protože je hierarchická. To staré je vždy lepší, moudřejší, zkušenější a také spojeno se světem otců. Minulost v eposu je tedy posvátná, „to, co se stalo, se stalo, není možné to změnit“.

Naopak román má podle Bachtina jedinečnou vlastnost být v kontaktu se současností. Jako mladý, nezakrnělý žánr, stále ještě ve vývoji, odpovídá na spontaneitu světa, na události zvláštní právě tím, že nevedou k žádnému výsledku. Romanopisec je veden ke všemu, co není dokončeno, zaujme jakoukoli autorskou pozici, může psát o vlastním životě nebo k němu dělat aluze, může vstupovat do dialogu s postavami, a přitom obojí má stejnou hodnotu – autorská řeč a řeč postav. Autor, románové postavy i čtenář jsou blízko tak, že si mohou prohazovat role. Román má kořeny ve smíchové kultuře, v níž jsou bohové přeneseni do současnosti, panovníci a vysoká kultura parodizování, zesměšnění, a tak přiblížení k recipientovi. Smích ničí distanc. Bachtin vlastně ukazuje, jak je žánr románu slučitelný s postindustriální civilizací, obojí, civilizace i román, se proměňuje individualizací. Román pod vlivem všudypřítomné relativizace neustále mění stanoviska, rekonceptualizuje, zahrnuje obměňujícího se člověka i samotný žánr. Nový pohled na věc také vyžaduje specifickou aktuální situaci, v níž se autor pohybuje. Vyžaduje tedy nějaký vztah – k jiné literární formě, k událostem současného světa, k autoru a ke čtenáři. Román je v neustálém pohybu vůči současné realitě, znovu promýšlí a znovu ji hodnotí. Bachtin píše, že románová fikční realita je jedna z mnoha možných. Stejně jako rekonceptualizuje skutečnost, román se neustále ptá a zkouší sám sebe.

3.2.4 ROMÁN VE TŘICÁTÝCH LETECH

Proměna románové struktury, odvracení od její tradiční podoby je zjevná ve světové literatuře už od počátku 20. století, jejími náznaky jsou rytmické a zvukové experimenty v prózách Gertrudy Steinové. Nové vědecké poznatky Darwina, Einsteina, Freuda a filozofické koncepty Nietzsche, Bergsona a dalších změnily pohled na svět tak, že zkomplikovaly koncept uměleckého realismu. Realita se zmnožila, a tak nastal čas zatřást s pojetím vypravěče jako spolehlivé postavy, která interpretuje převládající chápání světa. Vypravěč, který je

později v literární vědě pojmenován jako „nespolehlivý“, podává zkušenost ze svého úhlu pohledu. V literatuře se tento posun k subjektivismu a individualismu projevuje metodou proudu vědomí, jakýmsi vnitřním monologem. Ještě než tak ve dvacátých letech promlouvaly postavy knih Jamese Joyce a Virginie Woolfové, mohli čtenáři následovat proud vědomí Miriam Henderson, hrdinky románu Dorothy Richardsonové *Pointed Roofs* (1915), románu, který je označován jako první místo výskytu této techniky.

Moderní zkušenost ale není zhmotněna jen v této metodě. Moderní román je význačný tím, že se soustředí na subjekt, v tom vychází z bildungsrománu nebo románu mravního výchovy, který sledoval psychologický vývoj hlavní postavy – Goetheho *Viléma Meistera léta učednická*, do jisté míry *Jana Eyerová* Charlotte Brönteové. Na druhou stranu román avantgardní, který je obvykle společensky kritický, usiluje o objektivní zachycení a často k tomu využívá techniku montáže (na příklad ve *Dvačtyřicáté rovnoběžce* Johna Dos Passose). Moderní román je také ovlivněn novými technologiemi a urbanizací. Titulní Berlín hraje roli v Döblinově *Berlín – Alexanderplatz*, Woolfové *Orlando* prochází stoletími a měnícím se Londýnem, Augustina a Milada pronásledují svou učitelku Alžbětu od gymnázia Minerva až k jejímu domu na Národní třídě v románu Milady Součkové *Amor a Psyché*. Evropská moderna je komplex jevů a procesů ve své mnohosti jen těžko obhlédnutelný. Zahrnuje daleko širší oblast než literaturu a umění. Každá národní literatura si vytvořila svou vlastní tradici.

3.2.5 ROMÁN PODLE VĚRY LIŠKOVÉ

V české literatuře je popularita románu zejména ve 30. letech nesporná, téma románu bylo červenou nití táhnoucí se kulturními rubrikami a několika útlými publikacemi, za všechny *Český román po válce* (1936) Františka Götze nebo *Tvorbou k realitě* (1937) Bedřicha Václavka. Přesto delší souhrnná práce chyběla a Lišková měla plán mezeru doplnit a samozřejmě, stejně jako dva jmenovaní autoři, podívat se na něj z vlastního specifického hlediska. O problémy románové skladby se Věra Lišková začala stále více zajímat od počátku čtyřicátých let. Je to podstatný obrat, když se po pětiletém referování do Lidových novin obrací k Pražskému lingvistickému kroužku a studie publikuje ve *Slově a slovesnosti*. Také její optika se tím pádem mění. Kromě dvou jiných typů textu – kritiky a polemiky – napsala pět příspěvků, ve kterých se v širších okolnostech zabývala spisovateli a spisovatelkami (Miroslav Hanuš, Milada Součková, František Křelina, Jaromír John, Karolina Světlá) a jejich díly, způsobem, jakým jsou napsána, a především, čím skladbu narušují a ozvláštňují. Jako první z této skupiny studií vyšla v druhém čísle ročníku 1941 „O některých problémech nového románu

(„Odkaz“ a „Zakladatelé“ Milady Součkové)“. Ocenil ji velmi i Josef Hrabák v nekrologu Liškové. Píše o její obdivuhodné odvaze zabrat se do nejtěžšího tématu – současné prózy a věří, že budou tyto její úvahy více než důležité pro budoucí badatele, píšící dějiny nové české beletristické prózy. V následujícím čísle analyzovala kompozici románu Jaromíra Johna, Moudrý Engelbert. Další rok, 1942, v čísle 1 se věnovala psychologickému románu a Miroslavu Hanušovi. A nakonec v prvním čísle 1943, v posledním příspěvku do Slova a Slovesnosti, Františku Křelinovi ve vztahu k dobrodružnému románu, ale nakonec opět spíše k románu obecně. Tento text se také jeví jako nejlepší k prvnímu ohledání toho, co myslela Věra Lišková modernitou v románu.

„Nejméně ze všeho můžeme v románě postrádat právě romantičnost“, cituje na začátku studie „Román dobrodružný a Křelinův Amarú“ Jeana Paula a jeho *Vorschule der Aesthetik* a nemíjí tím propriety a atmosféru romantismu, bouřlivý světobol hrdinů v dekoru pustých hradů a hřbitovů, ale pohyblivou, rozvíjející a proměnlivou fabuli. Vypravěč jako zástupce současného světa, je podle Liškové ve vyprávění vždy přítomný („vypravěč, vždy citelně přítomný i v neobjektivnější kreaci“ (LIŠKOVÁ 1943: 47)). Přerušuje děj, komentuje jej a zpřesňuje, přidává vlastní perspektivu, střídá časový obzor, zaostruje na tu či onu postavu či událost, rozkládá pohled na událost na několik postav, volně zachází s časem. Za zvlášť charakteristický moment epiky považuje Lišková náhodu. Právě ta je osou dějové linie, příčinou jejich zákrutů. Má retardační funkci, způsobuje tak důležité a nosné prvky žánru: epizody a zprávy o minulých událostech.

Cesta je nejenom jeden z nejdůležitějších literárních toposů, ale dost možná univerzální schéma románu. Hrdina, který bloudí, vidí a sám rozvíjí svět v nekonečných variantách. V novějším románě, píše Lišková a zmiňuje jako prototyp dílo Goetha a dál Cervantese a Defoa (!), v románě citové a morální výchovy se spojuje řada událostí a příhod v mysli a v povaze, a to se stává v románu vyšším významovým celkem. K rozvětvené fabuli, považované za základní vlastnost epiky, se přidává výklad duševna a zvýznamňuje se natolik, že se stává nejdříve rovnocennou složkou románové struktury, a později, s vývojem psychologie jako vědeckého oboru, v některých žánrech složkou převažující. Zároveň Věra Lišková zdůrazňuje, že výklad duše v literatuře je jedinečný. Zaznamenává ji totiž dynamicky, ne technicistně. „(...) se nám jeví výklad lidského duševna v té podobě a rozsahu, jak to činí romanopisec, jako něco druhově příznačného a jedinečného.“ (LIŠKOVÁ 1943: 47)

„V posledním dvacítiletí“, píše Lišková, tedy během dvacátých a třicátých let vede některé romanopisce jistá tendence zpět k původnímu charakteru výpravné struktury. Je to podle ní reakce na přebujení lyrických a dramatických prvků, které rozvolňovaly skladbu až k beztvarosti. Návrat k pevnějším strukturám ale neznamená pasivní kopírování starých vypravěčských vzorů, jako to dělali novoklasicisté. Za prvé vlivy lyriky a dramatu nemohou být z epiky potlačeny zcela. Jsou jí vlastní jako druhu. Za druhé, moderní romanopisec ani nechce vázat svoje psaní v přísné pravidla poetiky. Naopak, směřuje k co nejširší dynamice. „Sahá však rád po některém typickém prostředku epického umění, a bývá to nejednou právě taková složka, která působí v moderním románě nejrevolučněji.“ (LIŠKOVÁ 1943 *Román dobrodružný*: 48) Přesunutím důrazu a nezvyklým poměrem jednotlivých částí, je tvořen nový účinek. Umění románu potom spočívá v užití literárních prostředků – ale s estetickým oprávněním, účelně, střídavě, obratně. Spisovatel si musí být vědom vždy vyššího „architektonického“ celku, vždy projasňuje literární chaos, aniž mu ubírá na intenzitě a hloubce. Lišková dává spisovatelům zcela neliterární vlastnosti – musí mít „třídící vkus“ a „stavební smysl“.

Jisté doplnění k těmto tezím můžeme nalézt v poznámkách k Johnovu Moudrému Engelbertovi – *Pokus o oživení románové skladby*. Právě v těch se totiž Lišková věnovala oživení románové skladby. Předně se zmiňuje, že ji zajímá spisovatel – umělec, a nikoli spisovatel – filozof. Filozofie nebo ideologie autora není v jejím záběru, její pohled je zaměřen strukturalisticky, na samostatné dílo. Spojit literárněteoretický text s recenzí knihy Jaromíra Johna mohla kritička proto, že se John pokusil o rozmáchlou „ne-li přestavbu, tedy alespoň oživení“ obvyklého vyprávěcího postupu. Především je zvýrazněna funkce vypravěče. V první třetině studie je věnován prostor příkladu rámcového románu, ke kterému se *Moudrý Engelbert* přibližuje, Thackerayovu *Trhu marnosti*. Oba spisovatelé odhalují své řemeslo a dávají nahlédnout na umělecké postupy. Vypravěčská distance osvěžuje staré příběhy. Obnovuje jejich živost, a přitom paradoxně zvýrazňuje umělost vyprávěného. Jestliže je charakteristikou této nové poetiky přestavba, měřítkem umělecké pravdivosti nebo jednoduše kvality je po „útku“ autorských zásahů, časových, místních i dějových přesunů stupeň celistvosti příběhu. A zároveň všechny tyto aktualizace musejí sdílet tón nebo myšlenku. Výsledek Lišková popisuje vlastně dialekticky: „Krátke zvolenou metodou vznikají dvě roviny, subjektivní a objektivní, zasahují do sebe a vzájemně se mají umocňovat v účín nikoli běžný. K jeho dosažení však vlastní svéprávná jednota každé z nich musí být nutně zachována.“ (LIŠKOVÁ 1941b: 162) Zvláště u románu *Moudrý Engelbert*, který je založen na hře s dvojitostí přítomnosti (pátrání

po osudu venkovského lesníka) a minulosti (dokumenty, historie rodu), ale nevzniká tu napětí mezi oběma rovinami, protože ani hlavní postava není dynamická, není tu proces vývoje ze zakřiveného hocha ke stoickému starci. „Chybí mu ono všechno a nic, co teprve dílo sebe obratněji a zkušeněji zosnované, sebe apartněji aranžované činí románem: výpravná síla.“ (LIŠKOVÁ 1941b: 164) Naopak, román je, kritizuje Lišková, přefilozofovaný, jeví nedostatek odstupu a kritiky spisovatele, děj je zastírán efektním aranžováním, a tak „nikoliv bezprostřednost věcí a jejich svéprávná spojitost, kterou má právě epik *názorně* svým uměleckým postupem čtenáři sugerovat, nýbrž teprve výsledek těchto spojitostí je čtenáři podáván způsobem reflexivním, tedy zcela neepickým²².“ (LIŠKOVÁ 1941b: 163)

Pozoruhodnou studií je „K typologii románu psychologického (In margine Hanušových románů)“. Má charakter náčrtku kapitoly do možné – a chystané – knihy o románu. Na okraj dvou knih psychologicky zaměřeného spisovatele, debutujícího 1940 románem *Na trati je mlha*, popisuje tři typy psychologického (francouzského) románu. Na příkladech tří románů z Francie, domoviny psychologického románu, ukazuje, jak takový román může vypadat, aby poukázala na problematika místa současného českého psychologického románu, jenž ožil na počátku čtyřicátých let. „Rozvleklé rozumářství, referát místo skutečného vyprávění, teatrální přestylizovanost scén i postav“ nalézají nejen v románech Miroslava Hanuše, ale také Jaromíra Johna (*Moudrý Engelbert*, 1940) nebo Jana Drdy (*Živá voda*, 1942). Pro Věru Liškovou je psychologický román žánrem, který je mnohem dynamičtější než klasický román. Ten totiž pracuje s ukončeným materiálem a opírá se o pevné hodnoty. Psychologický román je „nabit střetávacími se a střídajícími se proudy sil, známých, poloznamých i neznámých“ (LIŠKOVÁ 1942b: 39), protože hrdina si svou teprve skutečnost tvoří, hledá opěrné body své, hledá životní realitu, která uniká. Jednotlivé podtypy psychologického románu jsou: román klasicizující, zlyřičtělý a román psychologie bezprostřední a dynamické. První typ, do něhož řadí i oba romány Miroslava Hanuše, si bere z klasického románu hlavní kompoziční kostru, je to vyprávění s jednoduchou zápletkou, rozvíjející se zpravidla chronologicky, je výrazně intelektuální, city jsou vyjádřeny v abstraktních termínech. A v tom právě leží slabina českého psychologického románu té doby: analýza narůstá obludného rozsahu, která porušuje vyváženost útvaru, dialogy ztrácejí ve všem rozumaření bezprostřednost. I analýza tohoto klasicizujícího románového žánru má být jen čtenářovým vodítkem k nevysvětlitelnému. Poněkud matoucí je,

²²Pojem „epický/epos“ není v pojetí Liškové, na rozdíl od Lukáče a Bachtina, opozitem k „románový/román“, ale znamená spíše „výpravný“ jako protiklad k „lyrickému“.

že adjektiva „dynamický“ a „bezprostřední“ zároveň Lišková používá k charakterizaci prvního typu – klasicizujícího – i v názvu třetího typu – „román psychologie bezprostřední a dynamické“ a současně píše, že jsou tyto dva typy protikladem. Klasicistům je román umělou, novou organizací reality, autoři třetího typu se snaží zachytit pocity, myšlenky přímo v jejich chaotickém stavu zrodu.

S cílem narazit na obecné problémy současné románové tvorby a vypsát některé její tendence je psána studie *O některých problémech nového románu*. Milada Součková je dobrou autorkou pro poukázání na tyto nové tvary, protože v dílech do roku 1941 opisuje křivku typickou pro moderního romanopisce – od záznamu vnitřní reality (*První písmena*) přes pokoušení pevnosti tradičních románových metod (*Amor a Psyché*) k pokusu o objektivní román mravů (*Odkaz a Zakladatelé*). Poslední jmenované romány Součkovou připojují ke světovým tendencím a pokusům o nový román. Aby souvislosti mohla vysvětlit, popisuje, v čem spatřuje novost autorčina přístupu a jaký je princip tvorby Milady Součkové. Rozebírá použití přímé řeči, nejnápadnějšího rysu díla. Dominantou „upovídáného“ románu Milady Součkové tedy učiní princip dialogu. Prolínání, které se uskutečňuje tímto dialogickým principem, kdy se jednotlivé útržky hovoru prolínají s popisem a přeskakují z postavy na postavu, se projevuje i ve druhém plánu jako prolínání několika významových vrstev: snu a skutečnosti, fantazie a přizemnosti, současnosti a minulosti. Prolínání se projevuje také ve vztahu k humoru v dvojrománu, Součková směřuje vždy k tragikomice a dvojí rovina tvoří také samotnou strukturu románu: je realistická i imaginativní zároveň.

Ve druhé polovině studie *O některých problémech nového románu* se Lišková dotýká toho, jak nový pohled na realitu v první polovině dvacátých let mění románovou strukturu. Parafrázuje Bachtinovu tezi o románu jako žánru, který je v kontaktu se současností: „Román, který se stal dnes žánrem naprosto převládajícím, zrcadlí vskutku ono nevyjádřitelné něco, co visí ve vzduchu, citlivěji a úplněji nežli kterýkoli jiný druh prozaického vyjadřování.“ (LIŠKOVÁ 1941a: 82) Nový román první poloviny dvacátých let chce podle Proustových slov „znovu skládat život“, nikoliv skládat umění z reálných prvků. Dosahuje toho třeba tím, že dojmy a city postav nevystupují v řádu, ale v nahodilosti a zdánlivé nesouvislosti. Nový román také nepotřebuje fantastické děje, stačí mu hledět na každodenní skutečnost. Mezi všedními věcmi, zážitky a myšlenkami tvoří nevšední spojení, často plné humoru a zázračnosti. Také postavy jsou v novém románu jiné. Zatímco autoři klasického románu exponovali postavu nejdříve v její historii, v jejím prostředí a vlastnostech, v moderním románu, na pří-

klad u André Gida, se postavy z definitivnosti vymaňují nemotivovaným „čistým“ činem. Možnost toho, aby se román nestal jen psychologický materiál autora, vidí Lišková především v postupech: introspekci, v níž se ale spisovatel nesmí uzavřít v sebe sama, v níž musí mít stále kontakt s vnějškem, a za druhé snahou po objektivitě, za jejíž příklad dává Lišková literární postupy Marie Majerové a Johna Dos Passose.

Nový román v pojetí Věry Liškové překonává subjektivismus, je „dynamicko-epický“, netíhne k pevným obrysům a horizontální šíři, ale k vertikalitě a hustotě, k „nakupenosti pohybů, v mnohosti, a simultánnosti postřehů“ (LIŠKOVÁ 1941a: 87), románový svět zahrnuje nově chápané kategorie času a prostoru. Podnětnou studii uzavírá Lišková slovy André Gida: „Chtěl bych, abys měl touhu vystoupiti, vystoupiti z čehokoli, ze svého města, ze své rodiny, ze svého pokoje, ze své myšlenky. – Necht' tě moje kniha učí obírat se více sebou samým nežli jí – pak všim ostatním víc než sebou.“ (LIŠKOVÁ 1941a: 87)

3.3 SPISOVATELKY

„Spisovatelka nebyla by však celou osobností, kdyby současně i v díle nejobjektivnějším, či vedle něho, neřešila problému svého ženství.“ (LIŠKOVÁ 1940d: 176)

Během celé doby svého publikování Věra Lišková věnovala pozornost spisovatelkám. V *Lidových novinách* nalezneme kritiky nových knih světových spisovatelek Pearl S. Buckové, Radclyffe Hallové, H. G. Carlisleové, Raymonde Vincetové, Sarah Gertrude Millinové, Rachel Fieldové, Doris Leslie nebo knih českých autorek Milady Součkové, Heleny Malířové, Ma-Fy, Hany Klenkové a také vzpomínky k výročí Karoliny Světlé a Boženy Němcové. V *Naší době* upozornila Lišková na dvě mladé lyrické básnířky Jarmilu Urbánkovou a Simonettu Buonaccini a srovnala jejich osobnosti a umělecké postupy. Dílo Pavly Kytlicové a romány Milady Součkové *Odkaz* a *Zakladatelé* vedly Věru Liškovou k teoretickým úvahám o autobiografii v literatuře a o tvaru moderního románu. V práci „Význam temat mládí a dětství u Boženy Benešové“ sleduje na pozadí těchto témat myšlenkový a tvarový vývoj epiky Boženy Benešové. Jádro prací o spisovatelkách ale tvoří sledování tradice literatury psané ženami: studie o umělecké osobnosti Karoliny Světlé v doslovu souboru jejích povídek, práce „Ženy v díle Arne Nováka“ a zejména studie „Tvůrčí účast ženy v českém písemnictví“, v níž autorka stopuje epiku psanou ženami od Boženy Němcové až k Marii Majerové.

3.3.1 TRADICE ŽEN V ČESKÉ LITERATUŘE

Konec osmnáctého století a první polovina devatenáctého století znamená pro Liškovou triumf žen ve světovém písemnictví. Literatura napsaná ženami se stává iniciativní, výbojnou a otevírá brány k novým možnostem. George Sandová se ve Francii stává ikonou revolty proti společenskému řádu a konvenci. V Anglii vnáší Charlotte Brönteová a Elizabeth Browningová do literatury dokumenty duše moderní ženy. V české literatuře jsou to postavy Boženy Němcové a Karoliny Světlé, které vysoce převyšují své soudobé mužské kolegy. Co mají tyto dvě velikánky společného? Podle Věry Liškové obě spisovatelky potírají názor o typických mužských a ženských vlastnostech, o dvojí povaze genia – mužské a ženské. Božena Němcová a Karolina Světlá zakládají v české literatuře tradici, která je epická. „Skutečná epika vyžaduje mužských vlastností tvůrčích; zásluha a příklad obou iniciátorek záleží v okolnosti, že vládly těmito schopnostmi ve vysoké míře, aniž by se zpronevěřily svému ženství; aniž ubraly na výpravné síle svému dílu, zbarvily je nejskrytější zkušeností, touhou a rozletem svého citu.“ (Lišková 1940d: 166) Právě toto spojení upřímnosti a vášně s velkou vyprávěcí silou a schopností udržet smysluplný tvar Lišková hodnotí nejvýše.

Po období prvních píšicích žen u nás M. D. Rettigové a Marie Antonie, které „chtějí povznést ženu (...) podle ideálu, v němž se spojuje dokonalá manželka a matka v patriarchálním smyslu s představou nadšené vlastenky (...)“ (ibid: 166) přichází Božena Němcová, první „básnický realista“ a „první básník prózou“. Němcová bere náměty z českého venkova, z lidu, zároveň ale každou takovou látku básnicky prosvětluje. Spisovatelka je podle Liškové první, kdo do české literatury přináší psychologii horoucí, skutečné lásky.

Karolina Světlá je zase „první velkorysý romanopisec český“ (ibid: 172). Stavba kompozice ještědských románů je natolik pevná, že unese i výstřelky některých epizod, do románu vnesla silně krajinomalbu i její postavy vyrůstají z vesnice a přírody. „Jako květiny, jako stromy jsou zasazeny nejen do přírody svého domova, nýbrž i do jeho odvěké morálky, jíž obětují štěstí své bezvýhradně vášně.“ (ibid: 171)

Dědictví Boženy Němcové a Karoliny Světlé je neseno v několika generacích. Lišková tvrdí, že u spisovatelek Terézy Novákové, Jiřího Sumína, Boženy Benešové a dalších se jedná o šťastnou spřízněnost, o vnitřní tradici ženského spisovatelství u nás, která odolává dobovým tendencím. Spřízněnost vidí mimo jiné ve smyslu pro zachycení venkova a krajo- vých odlišností.

Za proměnu postavení žen později bojují i básnířky – obrazem ženy v literatuře i v žurnalistice a veřejnou činností. Eliška Kránohorská, zakladatelka dívčího gymnázia Minerva, se

Věře Liškové ale v poezii jeví jako příklad „bezpohlavního intelektuálního rétorství“ (ibid: 177). Verše Růženy Jesenské jsou naopak příliš dekadentní a jedinou osou ženina života je zde erotika. Ani jedna z básniček podle Liškové neproniká ke skutečnosti.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století jsou to opět prozatěrky, které tentokrát v povídkách představí ženu, která touží zapojit se do společenského vývoje. Lišková jmenuje Růženu Svobodovou a její hrdinky, které trpí podobně jako snivci Antonína Sovy nebo Jiřího Karáska ze Lvovic, nikoliv ale slabostí a nudou. Její hrdinky jsou trýzněny nemožností využít ve společnosti svou nahromaděnou energii: „chce se stát již osobností a musí být zatím jen ženou“ (ibid: 178) V první třetině dvacátého století epickou tradici nejplněji ztělesňuje Božena Benešová.

3.3.2 ARNE NOVÁK A VĚRA LIŠKOVÁ O KAROLINĚ SVĚTLÉ

Dílo Karoliny Světlé je jedním ze styčných bodů mezi Arne Novákem a Věrou Liškovou. Arne Novák se dílem Karoliny Světlé zabíral dlouhodobě, ať již ve studii „Karolina Světlá“²³ nebo rozboru povídky Skalák²⁴. Jeho matka Teréza Nováková napsala již v roce 1890 monografii o Světlé²⁵.

Arne Novák spisovatelku nazval průkopnicí venkovského románu u nás, ale ve svých mnohých studiích o ní se věnuje takřka výhradně jen mravním problémům, konfliktu ženiny lásky a rodinné cti, velké životní vášně a mravní vůle k sebeobětování a další. Tyto mravní otázky považuje za určující pro tvorbu Světlé a zároveň spojuje toto vnitřní naladění Světlé s jejím vztahem k Janu Nerudovi. Novák vnímá ženské postavy v povídkách a románech Karoliny Světlé takřka výhradně na základě tohoto milostného mesianismu. Ženy jsou zde většinou spasitelkami svých mužů, kteří bojují proti pokrytectví a konvenci. Takový typ, mravní ideál prozaičky, jsou na příklad Rozička ze „Skaláka“, Krejčíkovic Anežka ze stejnojmenné novely nebo Leonora v „Sestrách“. Již v prvních povídkách Světlé Dvojí probuzení, Sestry, Lásky k básníkovi se ženské postavy odříkají lásky, obětují se. Tyto mravní tendence ale podle Nováka nejsou u autorky ještě odžity (NOVÁK 1940b: 313). Podle Nováka byla Karolina

²³In: Ženský svět 17, s. 57–59, 83–85, též in: *Zvony domova* (Praha–Brno: Novina 1940), s. 307–323

²⁴In: *Podobizny žen* (Praha–Brno: Novina 1940, s. 94–114

²⁵NOVÁKOVÁ, Teréza. *Karolina Světlá, její život a spisy*. Praha: nákladem Spolku pro vydávání laciných knih českých, 1890

Světlá schopna napsat povídku o Skalákovi až poté, co sama prožila vztah s básníkem (NOVÁK 1940a: 104).

Naproti tomu Věra Lišková uvádí studii o Karolině Světlé tezí, že spisovatelka stejně jako Božena Němcová popírá názor o těsné spojitosti umělcova života s dílem. Život Karoliny Světlé, zvnějšku mírný a klidný, kontrastuje s vášní a rozeklaností v jejích povídkách a románech. Lišková ukazuje dva příklady, kde nelze hledat vztahy příčiny a následku mezi životním zážitkem a následném básnickém zpodobnění. Zatímco Karolina Světlá byla celý život zmítána filozoficko-náboženskými pochybami, její postavy vždy dojdou k harmonické jistotě o zákonitosti a spravedlnosti přírodního dění. Druhá nesrovnalost se týká koncepce milostného mesianismu, jehož vznik byl spojován se vztahem k Janu Nerudovi, ukončeným spisovatelkou v roce 1862. Ale jak dokládá Lišková, již v debutu *Dvojí probuzení*, vydaného v roce 1858, se hlavní hrdinka pro klid rodiny odřiká svého milence. Lišková má tedy za to, že pozdější milostná zkušenost pouze vyšla vstříc jejímu založení.

Za vrchol spisovatelčina díla považuje Lišková venkovskou prózu, a proto největší část studie zabírá hledání odpovědi na otázky: v čem náleží novost pohledu Světlé na vesnici? Čím se liší Karolina Světlá od dalších dvou autorů venkovské prózy Boženy Němcové a Vítězslava Háška?

Všem třem spisovatelům je vlastní jak pozorovatelský realismus, tak romantismus. U všech tří platí za hybnou mocnou sílu a hybatele láska, která usměrňuje proud života, ale právě charakterem erotického živlu se liší. U Němcové a Háška láska vždy nakonec vítězí, u Světlé naopak milostná vášeň přináší napětí a konflikt.

Dílo Karoliny Světlé Lišková popisuje na základě kontrastu idyličnosti a romantického subjektivismu. Z ještědské reality si vybírá jen neobvyklé a nápadné povahy, charakteristický rys zdůrazní, postavu typizuje. Jednoty s prostředím jim dodává krajinným popisem, který podle Liškové uvedla do prózy po Máchovi nevídaným rozsahem (LIŠKOVÁ 1940e: 420). I skladba románu se Liškové jeví jako systém kontrastů. Idylické pasáže, které jsou v díle přítomny především jako dialektismy a podještědská přirovnání, ale i v humoru, jsou protikladem k romantickým a tragickým částem děl. Stejně jako v rozvržení románu i v lexiku je přítomen rozpor. Světlá podle Liškové přeskakuje z jednoduchých větných celků s dialektismy do složité, patetické řeči s knižními metaforami. Právě tímto postupem kontrastu Světlá dosahuje silné epičnosti.

Podle Liškové se Světlá na rozdíl od Němcové a Hálovy se nezabývá ve vrcholných pracích sociální problematikou venkova. Stejně tak u ní Lišková nenachází vysloveně feministického odboje, byť je ve své době největší bojovnicí za ženskou emancipaci. Přestože tyto konflikty Lišková nenachází, jeví se jí Světlá jako jeden z nejvýraznějších duchů vzpoury v české literatuře a první českou autorkou románů.

4. ZÁVĚR

Po přehlédnutí práce Věry Liškové od prvních studií a kritik v roce 1935 po ty z let čtyřicátých vidíme vývoj od spíše impresionistických postupů a zaměření na psychologii tvůrce k objektivnímu hodnocení, ke strukturalistickým postupům a zaostření pozornosti na samotné dílo. V celém jejím kritickém díle je zároveň zřejmé nadšení pro literaturu, schopnost vcítění a rozsáhlá znalost české i světové literatury.

Znalost světové literatury, kterou prohloubila zčásti také referováním do *Lidových novin*, využila později jako opěrný bod pro své analýzy žánrů – když píše o tradici spisovatelek v české literatuře, uvádí ji rozhledem po literární Francii, Anglii, vzpomíná George Sandovou a Charlotte Brönteovou. Když popisuje, jak dosahuje ozvláštnění Milada Součková, udělá exkurzi k rozdílu mezi Marcelem Proustem a Jamesem Joycem.

Tento rozlet může dělat dojem „monologů nadaného a dychtivého učně“ (MUKAŘOVSKÝ 1945: 6) nebo dokonce beztvárnosti. Vyvažuje ale pozdější směřování k objektivitě a strukturalistickým metodám. Věra Lišková nechala ve svých studiích promlouvat jak intuici, tak vědomosti o nejnovějším vývoji literární vědy. Sledovala tak vědomě školu Arna Nováka: pro Liškovou osobně znamenal učitelův odkaz to, že literární kritika nezávisí jen na pěstování intelektuálních schopností. Dobrý kritik musí především mít schopnost číst lépe než běžní čtenáři a vidět a prožít organismus díla. Posudku literárního díla musí předcházet intenzivní umělecké prožití. „Nejdřív hledej a prociťuj, v čem záleží jedinečnost umělcova charakteru a jeho díla a slova, najdi a vylož, v čem tkví jeho neopakovatelná krása, potom sud', kdy se tvůrce zpronevěřil svému vidění skutečnosti, svému vnitřnímu zření krásy, své vlastní zákonitosti.“ (LIŠKOVÁ 1939r: 9)

Průsečíkem zájmů Nováka a Liškové a současně průsečíkem témat románu a českých spisovatelek je osobnost Karoliny Světlé. Záslouhou Věry Liškové je, že ve studii *Umělecká osobnost Karoliny Světlé* revidovala vztah mezi autorčiným životem a dílem a analyzovala, v čem tkví jedinečnost její epické tvorby ve srovnání s dalšími spisovateli venkova Boženou Němcovou a Vítězslavem Hálkem.

Jádro prací o románu leží ve studii *O některých problémech nového románu*, v níž určila jako dominantu románů *Odkaz* a *Zakladatelé* dialog, jak na rovině promluv postav, tak na rovině stavby románu. V otázkách vztahů románu, dynamičnosti a schopnosti vypovídat o světě se tak Věra Lišková dotýká Michaila Bachtina, který napsal studii *Epos a román* také na začátku čtyřicátých let dvacátého století.

Některá témata prací Věry Liškové zde zůstala bez bližšího pohledu. Zmiňme Boženu Benešovou, již Lišková uzavřela studii *Tvůrčí účast ženy v českém písemnictví* a již považovala za nástupkyni Karoliny Světlé. Opomenuty byly články o poezii Rudolfa Těsnohlídka, Boženy Benešové, Simonetty Buonaccini a Jarmily Urbánkové.

Pouze z korespondence se dozvídáme, kolik ze záměrů Věry Liškové nedošlo dokončení, ať se jednalo o příspěvek do edice *Postavy a dílo*, řízené Josefem Horou, knihu o románu do edice *Kritická knihovna Karla Sezimy* nebo práci o Juliu Zeyerovi. I práce, které stihla během svého krátkého života dokončit, mohou být přínosné v současné literární historii, která stále reviduje obraz české literární moderny.

5. SEZNAM LITERATURY

PRAMENY

LIŠKOVÁ-TRAUBOVÁ, Věra

1935a Dva ženské zjevy v naší lyrice *Naše doba* 18, 1935, s. 152-163.

1935b Zapadlý lyrik *Almanach Kmene 1935-1936*, 1935, s. 155-163.

1935c Podobizna Boženy Benešové *Lidové noviny* 45, 1935, č. 347, 14. 7., s. 7.

1935d Čínský román *Lidové noviny* 45, 1935, č. 463, 15. 9., s. 9.

1935e Vnuk Václava Šárocha *Lidové noviny* 45, 1935, č. 628, 16. 12., s. 5.

1935f 1936a Dva překlady *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 85, 17. 2., s. 5.

1936b Tojohiko Kagava, Vzpouza a obět. Sociální japonský román. *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 98, 24. 2., s. 5.

1936c William Gerhardi, Marnost. Román na ruská témata *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 111, 2. 3., s. 5.

1936d Román posledního dobrodružství *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 137, 16. 3., s. 5.

1936e Panoráma předválečné Ameriky *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 150, 23. 3., s. 6.

1936f Lode Zielens, Žlutá růže *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 213, 27. 4., s. 5.

1936g Na okraj nového vydání Sovova románu *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 213, 27. 4., s. 5.

1936h Pearl S. Bucková, Matčín osud. *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 224, 4. 5., s. 5.

1936h Jaf Last: Zuiderské moře *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 286, 8. 6., s. 5.

1936i Nová kniha Pearl S. Buckové *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 354, 17. 7., s. 9.

1936j Nora Walh, Dům vyhnanství *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 358, 19. 7., s. 9.

1936k Dva anglické romány *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 548, 2. 11., s. 5-6.

- 1936l Čtyři přeložené romány *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 587, 23. 11., s. 5.
- 1936m Dva překlady z anglického *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 600, 30. 11., s. 5.
- 1937a Sovova próza *Lidové noviny* 45, 1937, č. 147, 22. 3., s. 6.
- 1937b Dva romány z Ameriky *Lidové noviny* 45, 1937, č.171, 5. 4., s. 5-6.
- 1937c Sovova mladistvá próza *Lidové noviny* 45, 1937, č. 21, 3. 5., s. 6.
- 1937d S. G. Milin: Příklad Hospodinův *Lidové noviny* 45, 1937, 31. 5., s. 5.
- 1937e Pohled do sladké holandské země *Lidové noviny* 45, 1937, č. 612, 6. 12., s. 6.
- 1938a Román na ruby *Lidové noviny* 46, 1938, č. 53, 31. 1., s. 5.
- 1938b Ruskin populárně *Lidové noviny* 46, 1938, č. 131, 14. 3., s. 6.
- 1938c Romantika velehor v románě *Lidové noviny* 46, 1938, č. 144, 21. 3., s. 6.
- 1938d Lyrikův román dokumentární *Lidové noviny* 46, 1938, č. 207, 25. 4., s. 5-6.
- 1938e Románový zápisník *Lidové noviny* 46, 1938, č. 284, 6. 6., s. 5.
- 1938f Lyrický odkaz Boženy Benešové *Lidové noviny* 46, 1938, č. 307, 20. 6., s. 5.
- 1938g Časová bibliofilie *Lidové noviny* 46, 1938, č. 541, 21. 10., s. 6.
- 1938h Taska, vodní poutník *Lidové noviny* 46, 1938, č. 555, 4. 11., s. 6.
- 1938ch Komorní četba *Lidové noviny* 46, 1938, č. 573, 14. 11., s. 3.
- 1938i Román z vesnice *Lidové noviny* 46, 1938, č. 586, 21. 11., s. 3.
- 1938j Próza básníková podzimu *Lidové noviny* 46, 1938, č. 624, 12. 12., s. 3.
- 1939a Kniha Dykových povídek *Lidové noviny* 47, 1939, č. 11, 8. 1., s. 9.
- 1939b Nový Hausmann *Lidové noviny* 47, 1939, č. 40, 23. 1., s. 3.
- 1939c Poslední svazek Sovova díla *Lidové noviny* 47, 1939, č. 65, 6. 2., s. 5.
- 1939d Experiment v životopisném románě *Lidové noviny* 47, 1939, č. 78, 13. 2., s. 4.

- 1939e Vesnický román z Holandska *Lidové noviny* 47, 1939, č. 105, 27. 2., s. 3.
- 1939f Požitkářská cestovatelka *Lidové noviny* 47, 1939, č. 182, 9. 4., s. 9.
- 1939g Námořnický román *Lidové noviny* 47, 1939, č. 183, 10. 4., s. 3.
- 1939h Román-vzpomínka *Lidové noviny* 47, 1939, č. 195, 17. 4., s. 5.
- 1939ch Román vlámské vesnice *Lidové noviny* 47, 1939, č. 205, 24. 4., s. 4.
- 1939i Znovu Dykův Krysař *Lidové noviny* 47, 1939, č. 229, 8. 5., s. 3.
- 1939j Dva romány z venkova *Lidové noviny* 47, 1939, č. 267, 29. 5., s. 3.
- 1939k Nová autorka hledá svoje čtenáře *Lidové noviny* 47, 1939, č. 290, 12. 6., s. 3.
- 1939l Generační román v dvojím vydání *Lidové noviny* 47, 1939, č. 372, 28. 7., s. 7.
- 1939m Dobrý román na prázdniny *Lidové noviny* 47, 1939, č. 376, 30. 7., s. 9.
- 1939n Španělská škola rytířská *Lidové noviny* 47, 1939, č. 394, 9. 8., s. 7.
- 1939o Dědictví Karoliny Světlé. K čtyřicátému výročí básniřčina úmrtí *Lidové noviny* 47, 1939, č. 447, 7. 9., s. 7.
- 1939p Salavinovo bolestné lidství *Lidové noviny* 47, 1939, č. 531, 23. 10., s. 4.
- 1939q Román aristokratický *Lidové noviny* 47, 1939, č. 569, 13. 11., s. 4.
- 1939r Arne Novák vychovatel *Lidové noviny* 47, 1939, č. 607, 3. 12., s. 9.
- 1940a Autobiografie a slovesné umění (Na okraj díla Pavly Kytlicové) *Ženy na Moravě. 52. ročenka Dobročinného komitétu v Brně.* (Brno, Dobročinný komitét dámský 1940) s. 99-110.
- 1940b Ke komposici a k povaze díla Karoliny Světlé *Slovo a slovesnost* 6, 1940, č. 2, s. 77-90.
- 1940c Povídky Karoliny Světlé *Panorama* 18, 1940, č. 9, 1. 11., s. 135-136.
- 1940d Tvůrčí účast ženy v českém písemnictví *Strážce a tradice. Arnu Novákovi na památku* (Praha, F. Borový; Olomouc: R. Promberger 1940), s. 164-182.

- 1940e Umělecké osobnost Karoliny Světlé *Karolina Světlá: Povídky* (Praha, Družstevní práce 1940), s. 411-429.
- 1940f Malíř-filosof *Lidové noviny* 48, 1940, č. 10, 8. 1., s. 4.
- 1940g Dva zvířecí romány *Lidové noviny* 48, 1940, č. 36, 22. 1., s. 4.
- 1940h Románová kronika velkoměsta *Lidové noviny* 48, 1940, č. 49, 29. 1., s. 3.
- 1940ch Básniřka lásky *Lidové noviny* 48, 1940, č. 62, 5. 2., s. 3.
- 1940i Pokus o nový román rodinný *Lidové noviny* 48, 1940, č. 163, 1. 4., s. 3.
- 1940j Nové hodnocení Hálkova díla *Lidové noviny* 48, 1940, č. 262, 27. 5., s. 3.
- 1940k Román i meditace *Lidové noviny* 48, 1940, č. 275, 3. 6., s. 4.
- 1940l O estetice jazyka *Lidové noviny* 48, 1940, č. 314, 24. 6., s. 4.
- 1940m Románová mosaika *Lidové noviny* 48, 1940, č. 314, 24. 6., s. 4.
- 1940n O jazykových módách *Lidové noviny* 48, 1940, č. 316, 25. 6., s. 7.
- 1940o Román – biografie – historie *Lidové noviny* 48, 1940, č. 439, 30. 8., s. 7.
- 1941a O některých problémech nového románu (Odkaz a Zakladatelé Milady Součkové) *Slovo a slovesnost* 7, 1941, s. 73-87.
- 1941b Pokus o oživení románové skladby. (Johnův „Moudrý Engelbert“) *Slovo a slovesnost* 7, 1941, s. 161 - 164.
- 1941c Význam temat mládí a dětství u Boženy Benešové. *Morava Arnu Novákovi* (Praha, Miroslav Stejskal 1941) s. 212-239.
- 1942a Ženy v díle Arne Nováka *Kalendář paní a dívek českých 1942-43* (Praha, Ústředí žen při Národní radě české 1942) s. 111-116.
- 1942b K typologii psychologického románu (In margine Hanušových románů) *Slovo a slovesnost* 8, 1942, č. 1, s. 37-45.
- 1942c Zahájení výboru z díla J. Zeyera *Slovo a slovesnost* 8, 1942, č. 2, s. 100-106.

1942d Kritické metody *Slovo a slovesnost* 8, 1942, č. 3, 166–167.

1943 Román dobrodružný a Křelinův Amarú *Slovo a slovesnost* 9, 1943, s. 47-50.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Fond Buonaccini Simonetta. Korespondence cizí: Traubová-Lišková Věra Bučanovi Juliu. 2 dopisy z let 1937-1939. Literární archiv Památníku národního písemnictví. č. inv. 287-288, č. přír. 8/64

Fond Černý Václav. Korespondence přijatá: Lišková Věra Černému Václavovi. 1 dopis z r. 1940, č. inv. 2261, č. přír. 59/89

Fond Hora Josef. Korespondence přijatá: Traubová-Lišková Věra Josefu Horovi. 1 dopis z roku 1937. Literární archiv Památníku národního písemnictví. č. inv. 1841, č. přír. 91/67

Fond Sedlák Jan Vojtěch. Korespondence přijatá: Traubová-Lišková Věra Sedlákovi Janu Vojtěchovi. 1 dopisnice z r. 1934. Literární archiv Památníku národního písemnictví. č. inv. ?, č. přír. 191/51

Fond Sezima Karel. Korespondence přijatá: Traubová-Lišková Věra Karlu Sezimovi. 2 dopisy z r. 1942. Literární archiv Památníku národního písemnictví. č. inv. 99-100, č. přír. 96/67

Fond Traub Hugo. Doklady cizí: Traubová Věra, pojistka na psa u banky Slavie z let 1937 - 1940. Dopis ze dne 13. 4. 1940. Literární archiv Památníku národního písemnictví. č. inv.6, č. přír. 91/75

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BAHENSKÁ, Marie, HECZKOVÁ, Libuše, MUSILOVÁ, Dana

2011 *Iluze spásy*. (České Budějovice: Veduta; Hradec Králově: Univerzita Hradec Králově, Filozofická fakulta)

BAUER, Michal (ed.)

2001 *Neznámý člověk Milada Součková*. (Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR)

ČERNÝ, Václav

1935 O románovém prostoru. In: *Literární noviny* 8, 1935-1936, č. 6, 29. 11., str. 5.

1940 Kritik a generace. In *Kritický měsíčník* 3, 1940, č. 1, 7. 2., s. 17-25

1994 *Paměti I (1921-1938)*. (Brno: Atlantis)

ČESKÁ...

2003 *Česká literární kritika v dotyku se strukturalismem (1880 – 1940)*. (Brno: Host)

FISCHER, Otokar

1917 *Otázky literární psychologie* (Praha: F. Topič)

GÖTZ, František

1936 *Český román po válce* (Praha: Fr. Borový)

HAUKOVÁ, Jiřina

1996 *Záblesky života* (H&H: Jinočany)

HAVRÁNEK, Bohuslav

1944 Dr. Věra Lišková mrtva. In: *Lidové noviny* 52, č. 326, 9. 12., s. 4.

1945 Za Věrou Liškovou. In: *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha: Melantrich), s. 183-186

HECZKOVÁ, Libuše

2009 *Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky* (Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta)

HRABÁK, Josef

1946 Za Věrou Liškovou. In: *List sdružení moravských spisovatelů*, s. 147. Též in: *Kytička na hrob Věry Liškové*. In: *Život s literaturou*, (Brno, Blok 1982), s. 230-233

KRÁLÍK, Oldřich

1947 *Časopis Matice Moravské*, s. 400

KALIVODOVÁ, Eva

2010 *Browningová nebo Klášterský? Krásnohorská nebo Byron? O rodu v životě literatury* (Praha: Karolinum)

KLEINSCHNITZOVÁ, Flora

1930 Když jsme začínaly. In: *Československé studentky let 1890 - 1930*, Albína Honzáková (ed.). (Praha: Ženská národní rada a spolek Minerva), 1930. s. 126 - 131

LUKÁCS, Georg

1967 Předmluva. In: *Metafyzika tragédie*. (Praha: Československý spisovatel), s. 7 - 23

1967 Teorie románu. In: *Metafyzika tragédie*. (Praha: Československý spisovatel), s. 95 - 187

MÁLEK, Petr

2008 *Melancholie moderny* (Praha: Dauphin)

MUKAŘOVSKÝ, Jan

1945 K literárnímu odkazu Věry Liškové. In: *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha: Melantrich), s. 5-8

1948 Dialog a monolog. In: *Kapitoly z české poetiky* (Praha: Svoboda), s. 129-153

□□UHÖFER, Rudolf

1930 Středoškolské studium dívčí. In: *Deset úvah o středním školství* (Praha: Česká grafická unie A.S.), s. 31-83

1930 Střední školství ve Velkém Brně. In: *Deset úvah o středním školství* (Praha: Česká grafická unie A.S.), s. 139-185

NOVÁK, Arne

1928 Karolina Světlá. In: *Výbor ze studií a podobizen*. (Praha: F. Topič), s. 71–86

1929 *České písemnictví s ptací perspektivy*. (Praha: Ot. Štorch-Marien)

1940a Karolina Světlá. In: *Zvony domova*. (Praha-Brno: Novina), s. 307-323

1940b „Skalák“ Karoliny Světlé. In: *Podobizny žen*. (Praha-Brno: Novina), s. 94-115

NÝVLTOVÁ, Dana

2011 *Femme fatale české avantgardy. Marie Majerová – česká komunistka ve víru avantgardy* (Praha: Akropolis)

PERNES, Jiří

1993 *Svět Lidových novin 1893-1993 : stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)

SEZIMA, Karel

1946 Pražský kroužek lingvistický. In: *Z mého života. Kniha vzpomínek a nadějí III*. (Praha: Jos. R. Vilímek), s. 376-384

SHOWALTER, Elaine

2007 Feministická kritika v divočině. In: *Ženská literární tradice a hledání identit*, Libora Oates-Indruchová (ed.) (Praha: SLON), s. 121-168

SMUTNÝ, Bohumír

2012 *Brněnští podnikatelé a jejich podniky 1764-1948. Encyklopedie podnikatelů a jejich rodin*. (Brno: Archiv města Brna)

SOUČKOVÁ, Milada

1945 Přítelkyni Věře Liškové. In: *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha: Melantrich), s. 187-188

THIBAUDET, Albert

1986 Fyziologie kritiky In: *Román a kritika* (Praha: Odeon), s. 72-116

6. PŘÍLOHA

Bibliografie Věry Liškové

Bibliografie je členěna na:

I. Původní práce

II. Předmětový heslář

III. Soupis článků o Věře Traubové-Liškové a o knižních vydáních jejích prací

IV. Soupis časopisů, sborníků a knih s příspěvků Věry Traubové-Liškové

I. Původní práce

1935

Dva ženské zjevy v naší lyrice *Naše doba* 18, 1935, s. 152-163. ● článek Jarmila Urbánková: Rozbité zrcadlo (Přerov, Obzor 1932); Simonetta Buonaccini: Odi et amo (Praha, Melantrich 1934). ●

Zapadlý lyrik *Almanach Kmene 1935-1936*, 1935, s. 155-163. ● recenze s ukázkami Rudolf Těsnohlídek, *Den*; Rozbitý stůl (Praha, Fr. Borový 1395). ●

Podobizna Boženy Benešové *Lidové noviny* 45, 1935, č. 347, 14. 7., s. 7. ● kritika Marie Pujmanová: Božena Benešová (Praha, Fr. Borový 1935). ●

Čínský román *Lidové noviny* 45, 1935, č. 463, 15. 9., s. 9. ● kritika Hai Šang Šuo Mong Jen: Slečna Gang, čínská dívka dneška (Praha, L. Mazáč 1935). ●

Vnuk Václava Šarocho *Lidové noviny* 45, 1935, č. 628, 16. 12., s. 5. ● kritika Viktor Dyk: Povídky Emila Šarocho (Praha, Topič 1935). ●

1936

Dva překlady *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 85, 17. 2., s. 5. ● kritika Charles Morgan: Pramen

(Praha, L. Mazáč 1935); Helen Grace Carlisle: Žena (Praha, V. Petr 1935). ●

Tojohiko Kagava, Vzpouora a obět. Sociální japonský román. *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 98, 24. 2., s. 5. ● kritika Tojohiko Kagava: Vzpouora a obět (Praha, Sfinx, B. Janda 1935). ●

William Gerhardi, Marnost. Román na ruská témata *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 111, 2. 3., s. 5. ● kritika William Gerhardi: Marnost (Praha, Čin 1935). ●

Román posledního dobrodružství *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 137, 16. 3., s. 5. ● kritika Joseph Hergesheimer: Pařížská večerní róba (Praha, Sfinx, B. Janda 1936). ●

Panoráma předválečné Ameriky *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 150, 23. 3., s. 6. ● kritika John Roderigo Dos Passos: Dvačtyřicátá rovnoběžka (Praha, Čin 1935). ●

Lode Zielens, Žlutá růže *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 213, 27. 4., s. 5. ● kritika Lode Zielens: Žlutá růže (Praha, L. Mazáč 1936). ●

Na okraj nového vydání Sovova románu *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 213, 27. 4., s. 5. ● kritika Antonín Sova: Ivův román (Praha, Melantrich 1936). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945) s. 126-127

Pearl S. Bucková, Matčin osud. *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 224, 4. 5., s. 5. ● kritika Pearl S. Bucková: Matčin osud (Praha, Družstevní práce 1936). ●

Jaf Last: Zuiderské moře *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 286, 8. 6., s. 5. ● kritika Jaf Last: Zuiderské moře (Praha, Nové cíle 1936). ●

Nová kniha Pearl S. Buckové *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 354, 17. 7., s. 9. ● kritika Pearl S. Buck: Rozdělený dům (Praha, V. Čejka 1936). ●

Nora Walh, Dům vyhnanství *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 358, 19. 7., s. 9. ● kritika Nora Walh: Dům vyhnanství (Praha, Václav Petr 1936). ●

Dva anglické romány *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 548, 2. 11., s. 5-6. ● kritika Radclyffe Hall: Pán domu (Praha, Topič 1936). ●

Čtyři přeložené romány *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 587, 23. 11., s. 5. ● kritika Walter Greenwood: Jeho milost pan starosta (Praha, Evropská knihovna 1936). ●

Dva překlady z anglického *Lidové Noviny* 44, 1936, č. 600, 30. 11., s. 5. ● kritika Louis Bromfield: Dvacet čtyři hodiny (Praha, ELK 1936). ●

1937

Sovova próza *Lidové noviny* 45, 1937, č. 147, 22. 3., s. 6. ● kritika Antonín Sova: Výpravy chudých. Z kroniky osamělého studenta (Praha, Melantrich 1937). ● ► *Posmrtný odlietek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrichu 1945), s. 128-130

Dva romány z Ameriky *Lidové noviny* 45, 1937, č. 171, 5. 4., s. 5-6. ● kritika Zora Gale: Slečna Lulu, William Faulkner: Srpnové světlo. ●

Sovova mladistvá próza *Lidové noviny* 45, 1937, č. 21, 3. 5., s. 6. ● kritika Antonín Sova, *Povídky a menší črty* (Praha, Melantrich 1937). ●

S. G. Milin: Příchod Hospodinův *Lidové noviny* 45, 1937, 31. 5., s. 5. ● kritika Sarah G. Millin: Příchod Hospodinův (Praha, Nakladatelské družstvo Máj 1936). ●

Pohled do sladké holandské země *Lidové noviny* 45, 1937, č. 612, 6. 12., s. 6. ● kritika Anton Coolen: Ves u řeky (Praha, ELK 1937). ●

1938

Román na ruby *Lidové noviny* 46, 1938, č. 53, 31. 1., s. 5. ● kritika Milada Součková: Amor a Psyché (Praha, J. Tožička 1937). ●

Ruskin populárně *Lidové noviny* 46, 1938, č. 131, 14. 3., s. 6. ● kritika Miloš Seifert: John Ruskin, apoštol pravdy a krásy (Praha, Josef Svoboda 1937). ●

Romantika velehor v románě *Lidové noviny* 46, 1938, č. 144, 21. 3., s. 6. ● kritika A. den Doolaard: Mont Blanc (Praha, Sfinx; B. Janda 1937). ●

Lyrikův román dokumentární *Lidové noviny* 46, 1938, č. 207, 25. 4., s. 5-6. ● kritika Antonín Sova: Tóma Bojar (Praha, Melantrich 1938). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 131-134

Románový zápisník *Lidové noviny* 46, 1938, č. 284, 6. 6., s. 5. ● kritika Helena Malířová: Deset životů). ●

Lyrický odkaz Boženy Benešové *Lidové noviny* 46, 1938, č. 307, 20. 6., s. 5. ● kritika Božena Benešová: Verše (Praha, Melantrich 1938). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 121-125

Časová bibliofilie *Lidové noviny* 46, 1938, č. 541, 21. 10., s. 6. ● kritika Milada Součková: Kaladý aneb: Útočiště řeči (Praha, vlastním nákladem 1938). ●

Taska, vodní poutník *Lidové noviny* 46, 1938, č. 555, 4. 11., s. 6. ● kritika Henry Williamson: Taska, vodní poutník (Praha, Družstevní práce 1938). ●

Komorní četba *Lidové noviny* 46, 1938, č. 573, 14. 11., s. 3. ● kritika Annette von Drosste-Hülshoff: Židův buk (Brno, J. V. Pojer 1938). ●

Román z vesnice *Lidové noviny* 46, 1938, č. 586, 21. 11., s. 3. ● kritika Františka Pecháčková: Slaměný dům (Brno, Moravské kolo spisovatelů 1938). ●

Próza básníková podzimu *Lidové noviny* 46, 1938, č. 624, 12. 12., s. 3. ● Antonín Sova: Pankrác Budecius, kantor a jiné povídky (Praha, Melantrich 1938). ●

1939

Kniha Dykových povídek *Lidové noviny* 47, 1939, č. 11, 8. 1., s. 9. ● kritika Viktor Dyk: Píseň o vrbě. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 135-137

Nový Hausmann *Lidové noviny* 47, 1939, č. 40, 23. 1., s. 3. ● kritika Manfred Hausmann: Pozdrav k nebi (Praha, Melantrich 1938). ●

Poslední svazek Sovova díla *Lidové noviny* 47, 1939, č. 65, 6. 2., s. 5. ● kritika Antonín Sova: Tři knihy básníkovy soumraku. Hovory věcí. Poslední knihy básní epických. (Za člověkem). ●

Experiment v životopisném románě *Lidové noviny* 47, 1939, č. 78, 13. 2., s. 4. ● Fred Bérence: Lucrezia Borgia (Praha, Topičova edice 1938). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945) s. 92-95

Vesnický román z Holandska *Lidové noviny* 47, 1939, č. 105, 27. 2., s. 3. ● kritika Herman de Man: Voda stoupá (Praha, Noviny 1939). ●

Požitkářská cestovatelka *Lidové noviny* 47, 1939, č. 182, 9. 4., s. 9. ● kritika Ma-Fa (=Marie Fantová): Křížovka světa. Fotomontáž z cestování (Praha, Fr. Borový 1938). ●

Námořnický román *Lidové noviny* 47, 1939, č. 183, 10. 4., s. 3. ● kritika Q. P. Gilbert: Kapitán Mollenard (Praha, J. R. Vilímek 1938). ●

Román-vzpomínka *Lidové noviny* 47, 1939, č. 195, 17. 4., s. 5. ● kritika Raymonde Vincentová: Rodný kraj (Praha, Vyšehrad 1938). ●

Román vlámské vesnice *Lidové noviny* 47, 1939, č. 205, 24. 4., s. 4. ● kritika Styn Streuvels: Milování ve Flandřích (Praha, ELK 1939). ●

Znovu Dykův Krysař *Lidové noviny* 47, 1939, č. 229, 8. 5., s. 3. ● kritika Viktor Dyk: Krysař – Příhody. Prózy. (Praha, Fr. Borový 1939). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 138-141

Dva romány z venkova *Lidové noviny* 47, 1939, č. 267, 29. 5., s. 3. ● kritika Camille Mayranová: Zima (Praha, Melantrich 1939); Edvards Virza: U Strauménů. Kronika zemgalského statku (Praha, Novina 1939). ●

Nová autorka hledá svoje čtenáře *Lidové noviny* 47, 1939, č. 290, 12. 6., s. 3. ● kritika Hana Klenková: Slunečná farma (Praha, Družstevní práce 1939). ●

Generační román v dvojím vydání *Lidové noviny* 47, 1939, č. 372, 28. 7., s. 7. ● kritika Doris Leslie: Chuť i vůně (Praha, ELK 1939); Michal Foster: Americký sen (Praha, Družstevní práce 1939). ●

Dobry román na prázdniny *Lidové noviny* 47, 1939, č. 376, 30. 7., s. 9. ● kritika Francis de Croisset: *Dáma z Malakky* (Praha, Česká grafická Unie 1939). ●

Španělská škola rytířská *Lidové noviny* 47, 1939, č. 394, 9. 8., s. 7. ● kritika Antonio de Villegas: *Příběh o Abindarráezovi a krásná Charifé* (Brno, Atlantis 1939). ●

Dědictví Karoliny Světlé. K čtyřicátému výročí básnířčina úmrtí *Lidové noviny* 47, 1939, č. 447, 7. 9., s. 7. ● Zařazena do galerie českých spisovatelek. Srovnána zvláště se Sandovou. ●

Salavinovo bolestné lidství *Lidové noviny* 47, 1939, č. 531, 23. 10., s. 4. ● kritika Georges Duhamel: *Sága o Salavinovi*. I. Půlnoční zpověď. II. Prátele. III. Salavinův deník. IV. Klub otce Legraina. V. Jako sám před sebou. (Praha, ELK 1938). ●

Román aristokratický *Lidové noviny* 47, 1939, č. 569, 13. 11., s. 4. ● kritika Jean de La Varende: *Kentaur boží* (Praha, Novina 1939). ●

Arne Novák vychovatel *Lidové noviny* 47, 1939, č. 607, 3. 12., s. 9. ● vzpomínka. ●

1940

Autobiografie a slovesné umění (Na okraj díla Pavly Kytlicové) *Ženy na Moravě*. 52. ročenka *Dobročinného komitétu v Brně*. (Brno, Dobročinný komitét dámský 1940) s. 99-110. ● studie. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 77-91

Ke kompozici a k povaze díla Karoliny Světlé *Slovo a slovesnost* 6, 1940, č. 2, s. 77-90. ● studie, též srovnání díla B. Němcové s dílem K. Světlé. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 142-165

Povídky Karoliny Světlé *Panorama* 18, 1940, č. 9, 1. 11., s. 135-136. ● článek k chystanému výboru z díla Karoliny Světlé. ●

Tvůrčí účast ženy v českém písemnictví *Strážce a tradice. Arnu Novákovi na památku* (Praha, F. Borový; Olomouc: R. Promberger 1940), s. 164-182. ● studie ●

Umělecké osobnost Karoliny Světlé *Karolina Světlá: Povídky* (Praha, Družstevní práce 1940), s. 411-429. ● doslov ●

Malíř-filosof *Lidové noviny* 48, 1940, č. 10, 8. 1., s. 4. ● kritika Fred Bérence: Lionardo da Vinci (Praha, Fr. Topič 1939). ●

Dva zvířecí romány *Lidové noviny* 48, 1940, č. 36, 22. 1., s. 4. ● kritika H. Mortimer Batten: Tulák Muskwa (Praha, Družstevní práce 1929); Nikolaj A. Bajkov: Veliký Van (Praha, Vl. Zrubecký 1939). ●

Románová kronika velkoměsta *Lidové noviny* 48, 1940, č. 49, 29. 1., s. 3. ● kritika Elmer Rice: New York vládne. Román metropole (Praha, Fr. Borový 1939). ●

Básniřka lásky *Lidové noviny* 48, 1940, č. 62, 5. 2., s. 3. ● článek; analýsa milostného citu v prózách B. Němcové; ke 120. výročí jejího narození. ●

Pokus o nový román rodinný *Lidové noviny* 48, 1940, č. 163, 1. 4., s. 3. ● kritika Myron Brinig: Sestry (Praha, Kvasnička a Hampl 1940). ●

Nové hodnocení Hálkova díla *Lidové noviny* 48, 1940, č. 262, 27. 5., s. 3. ● polemika; s článkem O. Králíka v revui Řád nazvaném Zabiječi labutí. ●

Román i meditace *Lidové noviny* 48, 1940, č. 275, 3. 6., s. 4. ● kritika Josephine Johnsonová: Teď v listopadu (Praha, Novina 1940). ●

O estetice jazyka *Lidové noviny* 48, 1940, č. 314, 24. 6., s. 4. ● glosa; glosuje studii Jana Mukařovského Estetika jazyka. ●

Románová mosaika *Lidové noviny* 48, 1940, č. 314, 24. 6., s. 4. ● kritika Milada Součková: Odkaz (Praha, Čin 1940). ●

O jazykových módách *Lidové noviny* 48, 1940, č. 316, 25. 6., s. 7. ● poznámka; ke studii Jana Mukařovského Estetika jazyka. ●

Román – biografie – historie *Lidové noviny* 48, 1940, č. 439, 30. 8., s. 7. ● kritika Rachel Fieldová: To vše a ještě nebe (Praha, Evropský literární kluk 1940). ●

1941

O některých problémech nového románu (Odkaz a Zakladatelé Milady Součkové) *Slovo a slovesnost* 7, 1941, s. 73-87. ● studie. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 11-38

Pokus o oživení románové skladby. (Johnův „Moudrý Engelbert“) *Slovo a slovesnost* 7, 1941, s.161 - 164. ● studie. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 39-46

Význam temat mládí a dětství u Boženy Benešové. *Morava Arnu Novákovi* (Praha, Miroslav Stejskal 1941) s. 212-239. ● studie. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 96-120

1942

Ženy v díle Arne Nováka *Kalendář paní a dívek českých 1942-43* (Praha, Ústředí žen při Národní radě české 1942) s. 111-116. ● studie. ●

K typologii psychologického románu (In margine Hanušových románů) *Slovo a slovesnost* 8, 1942, č. 1, s. 37-45. ● studie. ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 47-66

Zahájení výboru z díla J. Zeyera *Slovo a slovesnost* 8, 1942, č. 2, s. 100-106. ● kritika, rozbor a zhodnocení Kvapilovy úvodní studie a jeho editorské práce. Julius Zeyer: *Básně. Lyrika a drobná epika* (Praha, Česká grafická unie 1941). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 166-178

Kritické metody *Slovo a slovesnost* 8, 1942, č. 3, 166–167. ● glosa; k referátu K. Poláka o sborníku „*Morava Arnu Novákovi*“. ●

1943

Román dobrodružný a Křelinův Amarú *Slovo a slovesnost* 9, 1943, s. 47-50. ● kritika František Křelina: *Amarú, syn Hadí* (Praha, Novina 1942). ● ► *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 67-76

II. Předmětový heslář

Batten, Henry Mortimer	Hálek, Vítězslav
Benešová, Božena	Hall, Radclyffe
Bérence, Fred	Hanuš, Miroslav
Bromfield, Louis	Hausmann, Manfred
Buck, Pearl S.	Hergesheimer, Joseph
Buonaccini, Simonetta	John, Jaromír
Carlisle, Helen Grace	Johnson, Josephine
Croisset, Francis de	Kagava, Tojohiko
Doolard, A. den	Klenková, Hana
Dos Passos, Roderigo	Křelina, František
Droste-Hülshoff, Annette von	Kytlicová, Pavla
Duhamel, Georges	Last, Jaf
Dyk, Viktor	Leslie, Doris
Fantová, Marie (Ma-Fa)	Malířová, Helena
Faulkner, William	Man, Hermann de
Field, Rachel	Mayran, Camille
Gale, Zone	Morgan, Charles
Gerhardi, William	Mukařovský, Jan
Gilbert, Oscar Paul	Němcová, Božena
Hai Šang Šuo, Mong Jen	Novák, Arne

Pecháčková, Františka

Pujmanová, Marie

Rice, Elmer

Seifert, Miloš

Součková, Milada

Sova, Antonín

Streuvels, Styn

Světlá, Karolina

Těsnohlídek, Rudolf

Urbánková, Jarmila

Varende, Jean de La

Vincent, Raymond

Villegas, Antonio de

Virza, Edvards

Walh, Nora

Williamson, Henry

Zeyer, Julius

Zielens, Lode

III. Soupis článků o Věře Liškové a o knižních vydáních jejích prací

vbk. [= Václav Běhounek]: Umění Karoliny Světlé *Národní práce* 1947, č. 99, 10. 4., s. 6. ● kritika Světlá, Karolina: *Povídky* (Praha, Družstevní práce 1940). ●

B. Hk [Bohuslav Havránek]: Dr. Věra Lišková mrtva *Lidové noviny* 52, 1944, č. 326, 9. 12., s. 4. ● nekrolog. Za tragicky zahynulou literární historičkou a kritičkou Věrou Liškovou-Traubovou, jež zemřela v Brně 20/11/1944. ●

Havránek, Bohuslav: Za Věrou Liškovou *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 183-186. ● vzpomínka na život a práci Věry Liškové. ●

Hrabák, Josef: Za Věrou Liškovou *List sdružení moravských spisovatelů*, 1946, s. 147. ● vzpomínka. ● ► Kytička na hrob Věry Liškové, Josef Hrabák: *Život s literaturou*, s. 230-233 (Brno, Blok 1982)

Hrubý, Antonín *Kritický Měsíčník* 7, 1946, č. 4-6, str. 130-131. ● kritika *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945). ●

Janů, J. *Svobodné noviny*, 23. 11. 1945. ● kritika *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945). ●

ok [= Oldřich Králík] *Časopis Matice Moravské*, 1947, str. 400. ● kritika *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945). ●

Mukařovský, Jan: K literárnímu odkazu Věry Liškové *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 5-8. ● článek o vývoji literární kritiky Věry Liškové. ●

Součková, Milada: Přítelkyni Věře Liškové *Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové* (Praha, Melantrich 1945), s. 187-188. ● vzpomínka. ●

IV. Soupis časopisů, sborníků a knih s příspěvkem Věry Liškové

Almanach Kmene (1935)

Kalendář paní a dívek českých 1942-1943 (1942)

Lidové noviny (1935-1940)

Morava Arnu Novákovi (1941)

Naše doba (1935/1936)

Panorama (1940)

Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové (1945)

Slovo a Slovesnost (1940-1943)

Strážce tradice. Arnu Novákovi na památku (1940)

Světlá, Karolina: Povídky (1940)

Ženy na Moravě. 52. ročenka Dobročinného komitétu v Brně (1940)